

KARYS

LIEPA - RUGP.
Nr. 7 1955

KARYS

THE WARRIOR

magazine for the veterans of Lithuanian descent and for Lithuanians in the wide world. Published monthly by "KARYS", 680 Bushwick Ave., Brooklyn 21, N. Y. Subscription .500 per year. Single copy 50 cents. Entered as second-class matter at the Post Office Brooklyn, N. Y. OFFICE OF PUBLICATION: 680 Bushwick Ave., Brooklyn 21, N. Y.

*

Redaktorius Zigmās Raulinaitis

Redaktoriaus pavaduotojas Stasys Butkus

Kalbinių dalį redaguoja Kazys Kepalas

Dailiosios literatūros dalį redaguoja Vincas Jonikas

*

Atskirus skyrius redaguoja:

Balys Brazdžionis — Lietuviai Kariai Laisvajame Pasaulyje,

Romas Kezys — Kariai ir Jaunimas,

Justinas Liaukus — Karinės žinios

*

Bendradarbiai

K. Ališauskas, J. Apyrubis, P. Alšėnas, A. Balčiūnas, B. Balčiūnas, G. Botyrius, K. Jankūnas, V. K. Jonynas, J. Juodis, Dr. K. Jurgėla, P. Jurgėla, V. Karečkaitė, J. Kiaunė, P. Labanauskas, J. Lanskoronskis, J. Lukas, P. Mačiulaitis, Marių žuvėdra, kan. J. Meškauskas, S. Miglinas, J. Mikštas, J. Mikuckis, Vl. Mingėla, T. Papartis, P. Plechavičius, A. Rėklaitis, M. Rėklaitis, V. Raulinaitis, J. Skaržinskas, A. Sodaitis, A. Sperauskas, Dr. V. Sruogienė, E. Šulaitis, V. Šventoraitis, O. Urbonas, kun. Dr. S. Valiušaitis, V. Vilkutaitytė-Gedvilienė, T. Žiūraitis, O. P.

*

Administratorius Leonas Bileris

*

Atstovai

Albinas Baranauskas, Kaiserslautern, Vokietija.

Balys Brazdžionis, Chicago, Ill.

Andrius Mart. Cieminis, Rochester, N. Y.

Petras Jaudegis, Omaha, Nebr.

Vytautas Kamantas, Cleveland, Ohio.

Morkus Šimkus, Baltimore, Md.

Kazys Trečiokas, Newark, N. J.

1955 M. LIEPA - RUGPIŪTIS, NR. 7 (1312)

TURINYS

Romualdas Kezys — žvelkime pirmyn	193
Paskutinis žuvusio Lakūno atvirukas	194
St. Butkus — Dr. Kazys Grinius	195
Λ. žygimantas — Karas ir taika	196
Dr. V. Sruogienė — D. L. K. žygimantas ir Barbora Radvilaitė	200
Teodoras Papartis — Rodos, taip neseniai buvo	205
V. Augustinas — Bėgimas į laisvę, nuotrauka	207
H. Sienkevičiaus — Kryžiuočiai	208
Pranys Alšėnas — Anuos laikus prisiminus	212
Zigmas Rumša — L. S. Ramovė kryžkelėje	213
E. Šulaitis — Sportas JAV kariuomenėje	214
J. Kiaunė — Būkime praktiški	215
St. Butkus — Įdomu skaityti ir prisiminti	215
Kariai ir Jaunimas	217
Karinės žinios	218
Kariai laisvajame pasaulyje	220
Kuprinės Pabiros	223

PLATINTOJAI JUNGTINĖSE AMERIKOS VALSTYBĖSE:

Baltimore, Md.—K. Bradūnas,
Boston, Mass.—"Baltic Florists",
Brooklyn, N. Y.—"Laima"
Chicago, Ill.—J. Karvelis, P. Švelnis,
Cleveland, Ohio—V. Rocevičius,
Detroit, Mich.—"Neringa",
Grand Rapids, Mich.—J. Belinis,
Philadelphia, Pa.—A. Impulevičius,
Newark, N. J.—K. Trečiokas,
Rochester, N. Y.—P. Saladžius,
Waterbury, Conn.—V. Vaitkus.

KANADOJE:

Hamilton, Ont.—J. Pleinys,
Toronto, Ont.—V. Aušrotas, A. Kuolas,
"Tėviškės žiburių" Knygynas,
Verdun, Montreal, Que.—"Parish Library".

ANGLIJOJE:

Nottingham — K. Bivainis,
London — D. Daunoraitė.

AUSTRALIJOJE:

Carlton, Vic.—V. Šalkūnas,
N. Geelong, Vic.—"L. K. Fondo Sp. Kickskas",
St. Kilda, Vic.—N. Butkūnas.

VENEZUELA:

Caracas — Dr. V. Mažeika.

Įvairių autorių straipsniai, skelbiami KARYJE, nevisada reiškia redakcijos ar leidėjų nuomonę.

*

KARYS išleidžiamas 10 dienų prieš kiekvieno mėnesio pradžią. Jam skiriami straipsniai turi pasiekti redakciją dvi savaites prieš išleidimą.

*

Rankraščiai redakcijoje nesaugomi.

*

Leidžia Kario leidykla

*

Prenumerata JAV ir užsienyje:

Metams — \$5.00, pusm. — \$3.00, atsk. nr. — 50c. Skelbimai pagal sutarimą.

Adresas: KARYS, 680 Bushwick Ave., Brooklyn 21, N. Y.

Viršelyje: Nepriklausomos Lietuvos karo aviacijos—2 oro eskadrilės lakūnų dalis. Pirmasis iš dešinės kpt. R. Marcinkus.

Isteigtas Lietuvoje 1919—
Nepriklausomybės kovų—
metais

KARYS

Atgaivintas Jungt. Ameri-
kos Valstybėse 1950
metais

PASAULIO LIETUVIŲ KARIŲ - VETERANŲ MĖNESINIS ŽURNALAS

Nr. 7 (1312)

LIEPA-RUGPIŪTIS, JULY-AUGUST

1955

ŽVELKIME PIRMYN

ROMUALDAS KEZYS

Mūsų spaudos puslapiuose ir garsiųjų oratorių lūpose jau baigia pranykti sena, bet drauge ir labai aktuali tema — kaip išlaikyti ir plėsti lietuvišką sąmonę. Nusibodo žmonėms apie tai skaityti ir klausyti, gi veikėjams neįdomu apie tai rašyti ar kalbėti. Negi, žmonės galvoja, tu priversi ką nors būti lietuviu arba juo išsilaikyti, jei jis yra nusistatęs išversti savo kailį. Toks net ir neskaito straipsnių šia tema, nepaisant to, kad tik jam šie straipsniai ir yra taikomi. Gi tie, kurie tokius straipsnius skaito, tie dažniausiai truks-plyš lieka gerais lietuviais, ir jiems tokių straipsnių buvimas ar nebuvimas turi labai mažai įtakos. Tad nenuostabu, kad šia tema jau mažai kas rašo ar kalba — nemato tikslo.

Ir iš tikrųjų, ar įmanoma tokiom, palyginus, menkom priemonėm pakeisti subrendusio žmogaus nusistatymą tautybės atžvilgiu? Juk jei žmogus gimęs ir užaugęs kur nors gražiam Lietuvos kaimo kampelyje, pamilęs jį, praleidęs ten savo vaikystę ir jaunystę, susigyvenęs su to krašto žmonėmis, aplinka, tai nebetkas išplėš iš jo širdies meilę Lietuvai. Ar jis gyvens vienur, ar kitur, tėvynės ilgesys ir meilė visam tam, kas lietuviška bus nepakeičiama jo esybės dalis. Gi tas, kuriam pakeisti vardą ar tautybę keičiantis aplinkai yra būtina, nes jis tiki, kad ten tėvynė, kur gera, tai toks irgi savo nusistatymo pigiai neatsikratys. Jam lietuviškumas tik tiek vertingas, kiek iš jo gauna pelno, gi visa kita jo

nedomina, įskaitant patriotines kalbas ir rašinius.

Tad ar prasminga mūsų veikėjams lieti rąšalą ir žodžius tikslu budinti lietuvišką sąmonę, esant tokiai padėčiai? — Vargiai. Tačiau yra viena sritis — tai jaunimas — kuris yra labai jautrus visokioms įtakoms, ir mūsų visuomenės laikysena jaunimo atžvilgiu gali daug širdžių patraukti prie lietuviško židinio arba nuo jo atstumti. Jaunimo atžvilgiu visos pastangos gauti lietuvišką sąmonę yra daug prasmingesnės negu suaugusiųjų tarpe, bet prasmingiausias jos yra tuomet, kuomet jos yra nukreipiamos į jaunimo organizacijas, nes jos daugiausia šaukia į jaunimo širdis. Jei mūsų jaunimo orijos bus remiamos, jos bus gausios nariais, jos pasižymės savo veikla ir jos užtikrins ateities darbininkų kadrus lietuviškam reikalui. Net šeštadienio mokykla negali duoti tai, ką duoda jaunimo organizacijos vienetas, vadovaujant patyrusiam vadovui, nes į organizacijas jaunimas savanoriškai sueina, kai tuo tarpu į šeštadieninę mokyklą dažnas yra varu išvaromas.

Ir čia ypatingos reikšmės įgauna skautų organizacija, kuri į savo gretas patraukia jaunimą nuo 7—8 metų amžiaus ir jam diegia įvairias žmoniškumo ir lietuviškumo vertybes skautiškojo ugdymo sistemoje. Žinoma, negalima paneigti ir "vyresniojo" jaunimo organizacijų reikšmės, ypatingai studentijos, kurios visos atlieka savo specialią paskirtį.

Štai jau atėjo vasara, o su ja visoki jaunimo sujudimai — stovyklos, išvykos, gegužinės. Vyresnieji turėtų pasirūpinti, kad šie organizuoto jaunimo subuvimai būtų kaip galima prasmingesni bendrojo lavinimosi ir lietuviybės puoselėjimo atžvilgiu, o tai geriausia galima atlikti, remiant jaunimo organizacijų veiklą lėšomis ir moraliai. Kuomet jaunimo organizacijų vadovai susilauks paramos iš lietuviškos visuomenės, tuomet ir jų atsakomybės jausmas organizacijai darbe padidės, ir tuo pačiu veiklos rezultatui bus geresni. Gražų pavyzdį šia prasme suteikia New Yorko skautų tėvų ir rėmėjų komitetas, kuris šiuo metu praveda didelį pinigų tel-

kimo vajų, idant, vasarai atėjus, kaip galima didesnis jaunimo skaičius geromis sąlygomis galėtų stovyklauti ir kad New Yorke būtų galima gražiai įrengti jaunimui buveinę, į kurią jaunimas su malonumu eitų ir čia kultūringai praleistų savo laisvalaikį. Tai turėtų atlikti visos lietuviškos kolonijos, nesvarbu po kokios orijos sparnu.

Kai šitaip galvosime ir veiksime, tuomet ir lietuviybės išlaikymo problema nebus tokia sunki ir susenus, veikėjų pastangos bus vaisingos, o lietuviškam veikimui ateitis bus daug šviesesnė.

PASKUTINIS ŽUVUSIOJO LAKŪNO ATVIRUKAS

Kriegsgefangenenpost		MIT LUFTPOSTEN BY AIR MAIL	
Postkarte <i>gauta</i>		14.5.44	
An PASSED P.W. 7870		[Redacted]	
Gebührenfrei		Empfangsort: <i>GLASGOW, C5.</i>	
Absender:		Straße: [Redacted]	
Vor- und Zuname: <i>LT. ROMAS MARCINKUS, RAF</i>		Land: <i>SCOTLAND</i>	
Gefangenenummer: <i>No. 19</i>		Landesteil (Provinz usw.):	
Lager-Bezeichnung: M. Stammlager Luft 3			
Deutschland (Germany)			

Karo lakūno kpt. Romualdo Marcinkaus atvirukas, rašytas 1944 m. vasario 5 d. iš belaisvių stovyklos Vokietijoje. Lietuvos karo aviacijos lakūnas kpt. R. Marcinkus, bolševikams užėmus Lietuvą, buvo Prancūzijoje. Vokiečiams užėmus Prancūziją, persikėlė į Angliją ir ten stojo į britų karo aviaciją. Britams bombarduojant Vokietiją, rodos, 1942 m. vasario 12 d., kpt. Marcinkaus lėktuvas buvo numuštas ir jis pateko į vokiečių nelaisvę. Patekęs į

nelaisvę, ilgai sirgo, matyt, buvo sužeistas. Skundėsi nugara. 1944 m. 42 britų karo lakūnai, jų tarpe ir kpt. R. Marcinkus, mėgino pabėgti iš nelaisvės, tačiau vokiečių buvo pagauti ir visi sušaudyti.

Čia dedamas atvirukas Škotijoje buvo gautas tik 1944 m. balandžio mėn., jau po kpt. Marcinkaus mirties.

Dar prieš nelaisvę kpt. R. Marcinkus yra rašęs vienai lietuvaitei Škotijoje, kad yra labai prislėgtas dėl

Tėvynę Lietuvą ištikusios nelaimės. Norėtų kovoti dėl jos laisvės, bet tuo tarpu negalėdamas, kovoja nors kitos šalies karių eilėse. Matyt, kpt. R. Marcinkus tikėjosi, kad Vakarų valstybės neišduos Lietuvos žiauriai vergijai, todėl ir stojo į vakariečių eiles kovoti, kad būtų nugaltėti vokiečiai, o paskui ir rusai. Rašė, kad labai nenorėtų mirti Anglijoje. Ateityje tikimės gauti daugiau žinių apie šį nuoširdų Lietuvos patrijotą ir narsų karį.

DR. KAZYS GRINIUS

Š. m. birželio 4 d. sukako 5 metai, kai Chicagoje, Ill., mirė žymusis mūsų tautos varpininkas, lietuvių tautos sveikatingumo aktingas darbuotojas, Lietuvos seimų narys, buvęs ministeris pirmininkas ir trečiasis Valstybės Prezidentas **Dr. Kazys Grinius**.

Iš trijų buvusių Lietuvos Valstybės Prezidentų, nė vieno nebeturime gyvųjų tarpe. Dr. K. Grinius ir A. Smetona mirė Amerikos Jungt. Valstybėse, o A. Stulginskis vergų stovyklose Sovietų Sąjungoje.

Dr. K. Grinius, šis didelis mūsų tautos demokratas, buvo veikli asmenybė įvairiose mūsų tautos gyvenimo srityse. Iš pat jaunystės pradėjęs dirbti lietuvių tautos labui, nenuleido rankų iki pat senatvės.

Dr. K. Grinius gimė 1866 m. gruodžio 17 d. Selemos kaime, Sasnavos val., Marijampolės aps., 18 ha ūkininkų šeimoje. 1887 m. baigė Marijampolės gimnaziją, o 1892 m. Maskvos universiteto medicinos fakultetą. Kitais metais gavo medicinos gydytojo laipsnį.

Pirmiausia Dr. K. Grinius gavo gydytojo vietą laive ir apie 9 mėnesius plaukiojo Kaspijos jūroje. Tačiau svetimoje šalyje gyventi Lietuvos patrijotui Griniui buvo nemėgiama. Traukė savoji Tėvynė. 1894 m. pradžioje grįžo į Lietuvą ir apsigyveno Marijampolėje. Dėl savo lietuviškos politinės ir tautinės veiklos ilgai vienoje vietoje išgyventi negalėjo. Vėliau gyveno Virbalyje, Kudirkos Naumiestyje, Pilviškiuose, Vilniuje. Pirmojo Didžiojo Karo metu gyveno Rusijoje ir Kaukaze. Bolševikams paėmus į savo rankas Rusijos valdymą ir prasidėjus pilietiniam rusų karui, raudonosios armijos sužvėrėję kareiviai nužudė Dr. K. Griniaus žmoną ir dukrelę.

1919 m. grįžęs į Lietuvą, Dr. K. Grinius pasinėrė valstybės atstatymo ir tautos sveikatingumo veikloje ir visą laiką gyveno Kaune.

Dr. K. Grinius jau gimnazijos laikais pasidarė Lietuvos patrijotas. Būdamas dar 5 klasėje įsijungė į kovos prieš rusų caro režimą sąjūdį, pradėjo platinti "Aušrą" ir 1884 m. kartu su J. Mačiu slapta leido mokiniams rašytą patrijotinį laikraštuką "Prieaušri". Tais pat metais drauge su kitais lietuviais moksleiviais pareikalavo kapelioną sakyti mokiniams pamokslus lietuviškai, bet ne lenkiškai. Būdamas universitete, dalyvavo slaptosios Maskvos Lietuvių Studentų Draugijoje.

1888 m. Grinius pradėjo rašinėti į lietuviškąją (tuomet dar slaptą) spaudą. "Varpui" atsižadus, iš pat pradžių pasidarė jo artimas bendradarbiu, buvo išrinktas į Varpininkų komitetą ir dalyvavo beveik kiekviename varpininkų susirinkime.

Po Dr. V. Kudirkos mirties Griniui teko suredaguoti keletą "Varpo" numerių. Be to, buvo ir "Ūkininko" redaktorius (1897—1899 m.). 1909—1910 m. buvo "Lietuvos Ūkininko" ir "Lietuvos Žinių" Vilniuje redaktorius, o 1922—1924 m. Kaune "Lietuvos Žinių" redaktorius.

Dirbdamas lietuvišką darbą, nukreiptą prieš rusų caro režimą, Grinius buvo rusų policijos sekamas ir persekiojamas. Keletą kartų buvo areštuotas ir ištremtas iš savo gyvenvietės ir 1911 m. kalintas Suv. Kalvarijos kalėjime. Bet tie nuolatiniai persekiojimai nepalaužė Dr. K. Griniaus energijos. Jis užsidedęs dirbo ir toliau.

Prasidėjus Nepriklausomosios Lietuvos Valstybės kūrimui, Dr. K. Grinius pasinėrė į valstybinį kūrybos darbą. 1920 m. buvo išrinktas nariu į Lietuvos Steigiamąjį Seimą ir vėliau į kiekvieną Seimą (iki 1926 m.) buvo renkamas nariu. Lietuvos Nepriklausomybės pradžioje yra buvęs ministeriu pirmininku ir 1926 m. Lietuvos Respublikos Prezidentu. Po 1926 m. gruodžio 17 d. perversmo Dr. K. Grinius pasitraukė iš politinio gyvenimo. Tik retkarčiais, esant ypatingai pa-

KARAS IR TAIKA

A. ŽYGMANTAS

“Tikra taika bus ten, kur niekas nekenčės pasipriešinimo nuo savęs ar nuo kito”. Šv. Augustinas, Dievo Miestas.

Karas atrodo daugiau neišvengiamas tiems, kurie yra studijavę istoriją ir stebėję praktiką, kaip tiems, kurie atsiduoda uždaram mintyjimui ir fotelinei filosofijai.

Įvairiems žmonėms karas turi įvairios reikšmės. Vieniems jis yra lyg maras, kuris turėtų būti išnaujintas, kitiems jis yra klaida, kurios turėtų būti vengiamas, kitiems jis yra baustinas nusikaltimas, o dar kitiems jis yra anachronizmas, jokiame tikslu nenaujingas. Kita vertus, yra žmonių, kurie žiūri į karą palankiai ir laiko jį nuotykiu, kuris gali būti įdomus, arba ir įrankiu, kuris gali būti naudingas, vyksmu, kuris gali būti teisėtas ir tinkamas, arba sąlygom, kurioms reikia būti pasiruošus.¹

Mūsų laikais karas nėra teisėtas jėgos panaudojimas, vykdyti savo teisėms, kaip klasiniai ‘teisingo karo’ gynėjai jį aprašo, nei antisocialinis ar kriminalinis išsiveržimas, piktų vadų paskubintas, kaip kad kurie dabartinių pacifistų yra linę į jį žiūrėti... Iš esmės karas šiandien yra tarptautinė revoliucija prieš tarptautinę santvarką, pasidariusią nepakenčiama vienai kuriai tautai ar jų grupei. Tai bandymas tą san-

tvarką atitaisyti, griebiantis ginklų ir kraštutiniai rizikuojant. (Iš E. D. Dickinson, The Law of Change in International Relations, 1933).

Teisingo karo (belum justum), arba geriau, karo pateisinimo reikalas yra dar neišspręstas. Kalbų apie ‘karą, kad užbaigti karus’ neužtenka. Ir šiurkšti propaganda apie karo baisumus, kokia buvo įprasta Anglijoje, J. A. Valstybėse ir Vokietijoje, vos prieš keletą metų, jau daugiau nebeveiksminga.²

Karo priežasčių randama ne vien tik neišpildytuose, ypatinguose teisiniuose reikalavimuose, bet ir valstybės pagrindinių teisių į savistovumą, nepriklausomybę ir tarptautinių santykių pažeidime. Tačiau, šiuo atveju reikalinga viena sąlyga, būtent, kad karo sukeltos galios yra gyvybiniai neišvengiamos ir būtų kraštutinis valstybės įrankis.³

Militarizmas, kaip terminas, atsirado 1860 metais ir, pradžioje, nusakė karinės minties vyravimą valdžioje, vėliau jis pradėjo reikšti kariuomenės nulemiantį svorį vidaus ir užsienio politikoj ir karinės pažiuos išsigalėjimą valstybiniame gyvenime.

“Grynas pacifizmas reikštų anarchiją; pacifistai, kurie neigia bet kokį karą, bet pripažįsta policinį darbą, patys sau prieštarauja. Atrodo lyg jie teigtų, kad bendruomenė turi moralinę teisę gintis nuo mažo kie-

dėčiai, pasireikšdavo. Daugiausia atsidavė tautos sveikatingumo darbui.

1922—1935 m. būvyje Dr. K. Grinius buvo Kauno Miesto Savivaldybės Sveikatos Skyriaus vedėjas. Čia dirbdamas, labiausiai rūpinosi kovoti su motinų ir vaikų mirtingumu, su džiova ir veneros ligomis. Beveik visą laiką buvo Draugijos Kovai Su Džiova pirmininkas. Jo vadovaujama ši draugija išsiplėtė į stambią organizaciją, turėjo keletą sanatorijų, kelioliką dispenserių, vasaros kolonijų. Iš vyriausybės teigdama 18,000 litų pašalpos metams, ši organizacija kasmet darydavo milijonines išlaidas. Dr. K. Griniaus vadovybėje buvo ir Pieno Lašo Draugija.

Kur tik būdavo koks darbas dirbamas Lietuvos sveikatingumo srityje, ar tai vyriausybės, ar visuomenės iniciatyva ir parama, ten buvo jaučiama Dr. K. Griniaus talka. Nemaža jis yra parašęs sveikatos reikalais lietuviškuose medicinos leidiniuose, bei išleidęs brošiūrų, lapų. Trumpame rašinyje sunku apibūdinti visą jo veiklą.

1941—1944 m. vokiečių okupacijos metu Lietuvoje Dr. K. Grinius irgi pasipriešino vokiečių nacių veiklai Lietuvoje, prieš žydų šaudy-

mą, lietuvių mėtymą iš ūkių, primetant jiems lenkų vardą, ir jų ūkių atidavimą vokiečiams, ir kt. jų nedorus darbus. 1942 m. protestą prieš minimus nacių darbus pasirašė Dr. K. Grinius prel. M. Krupavičius ir J. Aleksa ir įteikė Lietuvos generaliniam komisarui Dr. Rentelnui. Jis suprato, kad šis protestas jau yra plačiau išplatintas po visą Lietuvą, visus tris pasirašiusius nubaudė ištremti į Vokietiją. Tik Dr. Grinių, kaip seną žmogų, dar paliko Lietuvoje. Tik iš Kauno ištrėmė į kaimą.

1944 m. rusams — bolševikams vėl užimant Lietuvą, Dr. K. Grinius su šeima pasitraukė į Vokietiją, o 1947 m. sausio mėn. atvyko į Amerikos Jungtines Valstybes. Mirė sulaukęs 84 metų amžiaus.

Baigdamas šį trumpą rašinėlį, noriu priminti Dr. K. Griniaus žodžius, parašytus 1946 m. spalio 1 d. Hanau, M., Vokietijoje, įdėtus jo “Atsiminimų ir Minčių” knygoje: “...Norėčiau, kad mes tvirčiau eitume mūsų tautos pėdomis. Gailėkimės Lietuvių Tautos. Dar labiau pamilkiame Lietuvos žemelę! Dar daugiau rūpinkimės jos išlaisvinimu!”

St. Butkus

kio priešų, bet ne nuo didesnių blogybių, kurių gali tikėtis iš didelio kiekio priešų.”⁶

Žinomas anglų karinis kritikas ir rašytojas gen. Fuller savo vieno veikalų įžangoje sako: “Aš netikiu, kad gyvybė yra pats brangiausias dalykas šiame pasaulyje, ir jei taip yra manoma, tada, mano supratimu, mūsų civilizacija yra tikriausiai žlunganti. Aš tikiu, kad asmeniniai įsitikinimai, tikėjimas, drąsa ir didvyriškumas yra daug kilnesni už vien tik pliką gyvybę ir, kad be jų gyvenimas yra nedaugiau kaip laivas be vairo. Kiekvienas gyvulys trokšta gyventi, tačiau ir vilkė aukoja savo gyvybę už savo vaikus. Kai tauta ar civilizacija krinta žemiau pasiaukojimo už idealą ar principą lygio, tada ji yra baigta ir neišvengiamai bus pakeista kita didvyriškesne.”¹⁰

Jo nuomone, problema yra ne paskelbti karą už įstatymo ribų, bet įstatyti jį į protingus pagrindus ir laukti kol tautos jį išaugs ir atsisakys jo savo noru. Kas jis bebūtų šiandien, pirmąkartais laikais karas buvo moralinė būtinybė.

Henry Mandesley, vienas iš giliausių pereito šimtmečio antros pusės mintytojų matė karo kūrybinę ir jo naikinančią pusę. Jis suprato, kad tol kol žmogus bus toks, koks jis yra, karas bus reikalingas ne tik kaip skaiстыkla, bet kaip būtinas akstinas, kad sulaukytų žmogų nustumiant nuo laukinio šerno lygmens į ūkininko kiemo kiaulės, penimo gyvulio, lygi:

“Kai pavyks panaikinti varžybas, lygiai išdalinti turtą, prailginti ir silpniausią gyvybę iki jos paskutinio kveptelėjimo, uždrausti kovą ir karą žemėje, priversti visus jos gyventojus ligi avies būdo ramumo, kad jie daugiau neužgautų ir nenaikintų ir taptų lyg skruzdės vienodai darbštūs geradariai, kad nė vienas jų nenorėtų dirbti sau, bet kiekvienas visiems, tada žmogaus prigimčiai būtų atimta jos veiklos spyruoklės ir ji būtų priversta iki pūvančio smukimo padėties.” (Iš: The Pathology of Mind)

Būdamas ne karo žmogus Ruskinas, beveik prieš šimtą metų yra pasakęs: “Kai aš sakau, kad karas yra visų menų pagrindas, aš turiu mintyje jį kaip visų žmoniškų ypatybių ir dorybių pagrindą... Teigimą, kad taika ir pilietinio gyvenimo dorybės žydi kartu, aš radau visai nepateisinamą. Kartu žydi tik taika ir pilietinio gyvenimo blogybės. Mes kalbame apie taiką ir mokslą, apie taiką ir apstumą, apie taiką ir civilizaciją; bet aš atradau, kad ne tokius žodžius Istorijos Mūza jungdavo po du, kad jos lūpose buvo žodžiai: — taika ir gašlumas taika ir savanau-diškumas, taika ir mirtis. Aš radau, kad visos didelės

tautos mokėsi žodžio tiesos ir stiprių minčių karuose; kad jos mito karu, bet žlugdavo taikoje, kad jos augo karu ir nusivildavo taika, karas jas paruošdavo ir taika išduodavo; vienu žodžiu, kad jos gimdavo karuose ir mirdavo taikoje.”¹⁰

Kario ir jūrininko profesijos turi savyje pavojaus kilnumo, o žmonija gerbia tuos, kurie sugeba nugalėti tą bendrą visų silpnybę — baimę.

Kol žmonija išvystys tobulesnį būdą sugyventi taikingai, greičiausiai, karai bus reikalingi kaip moralinė skaistykla. Praeitį rodo, kad kaip tik tautoje mirdavo karingas užsidegimas, prasidėdavo jos žlugimas. Sandro Botticelli tą gerai pavaizdavo savo garsiaame paveiksle, kur satyrui nusega Marsus ir jį nuginkluoja, kai jis užmiega šalia Veneros.

Tačiau pati karinė dvasia yra priešinga civilizacijai, nes ji yra jos netobulumo vaikas.¹⁰

Lawrence savo “Principles of International Law” sako, kad savisaugos teisė yra šventesnė net už pareigą gerbti kitų nepriklausomybę. Kai šios dvi susiduria, valstybė, aišku, veikia vadovaudamasi pirmąja.

Krikščionybės Studijose autorius James Martineau taip kalba: “Pagarba žmogaus gyvybei virsta nedora stabmeldyste, kai ji (gyvybė) laikoma šventesne už tiesą ir teisę ir kai kraujo reginys pasidaro baisėsnis už siaučiančias tironijas ir veidmainystės triumfą.”

Ir Kristus pasakė: “Aš atnešu kardą, bet ne taiką”, nes Jis žinojo, kad teisingumas reikalauja kardo. Tačiau Jis teisingai buvo paskelbtas Taikos Kunigaikščiu, nes taika be teisingumo yra gimstanti anarchija.

PASAULINĖS TAIKOS PLANAI

Kaip ir kitas blogybes ar netobulumus, taip ir karus, jau nuo seno žmonija mėgino jei ne panaikinti, tai apriboti. Viena iš tokių idėjų yra ir buvo vienijimas valstybių į unijas. Žymiausias planas tokiai federalinėms Europos unijai ir pavadintas Grand Design — Didysis Planas, buvo sudarytas kunigaikščio Sully (1560—1641). Jo tikslas buvo išjungti karus Europoje. Tuoj pat užsibaigus 30 metų Karui, William Penn pasiūlė savo planą, kuris buvo artimas vėlesnei Tautų Sąjungos unijai. Ir J. J. Rousseau po 7 Metų Karo mėgino planuoti taikos įrankį, kuris rėmėsi prievarta.

“Europos laimei, nei vienas tų planų nebuvo galimas įvykdyti. Priešingu atveju galėjo kilti eilė naikinančių karų, arba susidaryti status quo, kuris būtų pavertęs Europos civilizaciją bevaisę.”¹⁰

Sandro Botticelli

MARSAS ir
VENERA

Londonas, National
Gallery

Ar pasaulinė taika galima? Nėra jokio pagrindo tam tikėti. Klaida manyti, kad taikos grupę vis daugiau ir daugiau plečiant ji, pagaliau, apims visą žmonių. Atsitiks taip, kad taikos grupei vis bedidėjant, skirtumai, nesutarimai ir priešingybės taip pat augs ir karas prasidės grupės viduje dėl interesų skirtumo.¹⁵

Emanuelis Kantas (1795, Amžina Taika) visai skirtingai, parodė, kad žmogaus prigimčiai negalima pasitikėti. Jo nuomone žmogus yra kontroliuojamas Likimo, savo rūšies kategorinio imperatyvo, prieš kurį žmogus nėra ir gali kovoti, tačiau, galų gale, jis jo negali nugalėti.

Trumpai, Kanto teorija einant, laikui bėgant karai siekia apjungti žmonių rasę; grupavimasis mažina karų dažnumą. Tačiau jei Gamtos tikslas yra vienybė, apjungimas, tai jos varomoji jėga į vienybę yra karas.¹⁰

Fulleris, žinodamas karo neišvengiamumą, siūlo karą sužmoninti, panaudojant Bloodless Warfare būdą. būtent, vartojant dujas: "Suparaližuoti armiją cheminiu būdu, tikriausiai būtų žmonijai naudingiau, kaip ją susprogdinti į gabalus; užmigdyti miestą, aiškiai yra geriau kaip jį bombarduoti ar badu priversti pasiduoti. Tikriausia yra žmoniškiau net apdeginti žmogaus odą garstyčių dujomis, kaip durtuvu paleisti jo vidurius."¹⁰

KARINĖ DVASIA TAUTOJE

Tautos ir valstybės ūkinė padėtis ir pati nepriklausomybė visais laikais parėjo ne tiek nuo jos gyventojų gausumo ir kultūros, kiek nuo jos karinio pasirengimo, t. y. jos karinio susiorganizavimo, jos narsumo ir karo meno.¹³ Sena, gal kiek perdėta, arabų patarlė sako: Kardas gali daugiau kaip teisingumas ir mokslas. Nevisada karai buvo tik naikinantys, labai dažnai, įtempdami iki augščiausio laipsnio ir skatindami žmonių veiklą jie kultūrą pakeldavo.

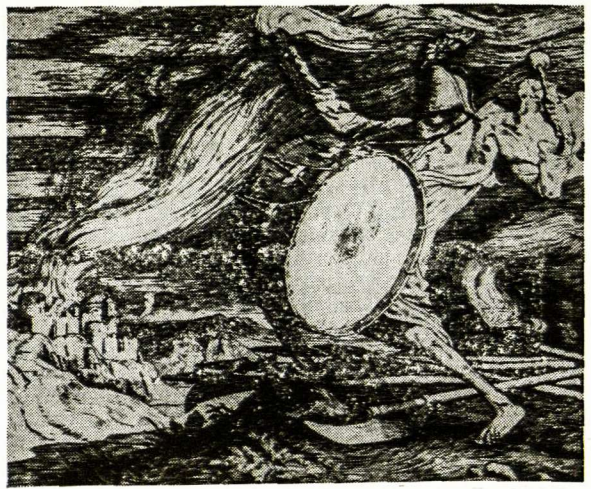
"Darbštumas ir veiklumas, tvarka ir taikingumas vieni neužtikrina valstybės savarankiškumo, tam dar reikia karinio pasiruošimo ir karo meno... Ūkiškai žydinčios ir augštos kultūros valstybės tampa kitų duoklininkėmis, jei nesugeba apsaugoti pakeltu kariniu pasiruošimu, gera organizacija ir augštesniu karo menu." Nė viena, kariškai nepasiruošusi tauta, neišsilaikė, o karings ir karui pasirengę tautos visais laikais ne tik būdavo gerbiamos, bet ir sukurdavo savo krašte augštą kultūrą ir žydintį ūkį.¹³

Tikrai karo atžvilgiu pasiruošusi tauta yra ta, kuri yra puikiai kariškai apmokyta, gerai ginkluota, gerai vadovaujama ir kuri sugeba ir sunkiausioje padėtyje išlaikyti geležinę drausmę. Tokios tautos bet kas nediris užkabinti. Tačiau vargas beginkliui su šūkiu: "Šalin Karas!" "Pacifistas yra ne tik utopistas, bet ir savo tautos priešas, nes jis stengiasi sunaikinti savo tautos karinį pasiruošimą."¹³

Sir John Hamilton, savo laiku, teisingai pastebėjo: "Su mūsų antimilitarinio auklėjimo mes žygiuojame Kinijos pėdsakais, kuri jau prieš 1000 metų buvo tokia gudri atrasti, jog karas yra barbariškų laikų liekana. Tokiu būdu ji pasidarė svetimų valstybių karo veiksmų teatru. 'Si vis pacem, para bellum'."¹³

Ir padoriausias žmogus negalės gyventi taikoje, jei jo piktam kaimynui tas nepatiks.

"Teisingai ar klaidingai, bet aš netikiu, kad karas galėtų būti panaikintas, nes jis yra dalis paties gyvenimo; o gyvenimas plačiausia prasme yra svyruojan-

Karas karikatūroje.

W. Strang pieš.

ti išdava naikinančių ir statančių polinkių. Todėl aš netikiu, kad žmogaus išradingumas galėtų būti apribotas ir to pasėkmėje visi draudimai vystyti naujus ginklus pasirodys bergždi. Tačiau aš tikiu, kad karas galima apriboti ir istorija rodo, kad normaliai jis būdavo apribojamas. Bet aš taip pat žinau, kad žmogus yra tiek aklas savo paties interesams, kad jis niekad neapriboja karo, kol nelaimė pasidaro tokia baisi, kad jo neapribojus, jis ir viskas ką jis turi, bus neišvengiamai sunaikinta."¹⁴

KARO TIKSLAS — GERESNĖ TAIKA

Kartais imama laikyti ne karą politikos įrankiu, bet politiką karo įrankiu. Karas gali būti laikomas tikslingu tik jei į jį žiūrima kaip į politinį įrankį, kuris privalo remtis moraliniais principais, kad būtų gydomo pobūdžio. Jei karas toks yra, tada politika reikalauja, kad siekiama taika turi būti geresnė už tą kurią karas sulaužė. Jei įvyktų atvirkščiai ir būsima taika būtų blogesnė, tai moraliniu atžvilgiu karas būtų pralaimėtas, nežiūrint kaip lemiamai priešas būtų sumuštas. Pravartu atsiminti žodžius įrašytus generolo Shermano paminklo papėdėje Washingtonė: "Teisiškas karo tikslas yra tobulesnė taika."

Kovodami dėl garbės ir gobšumo, keršto ir prietarų, žmonės tuo pačiu metu statė žmogiškąją bendruomenę. Taip jie pradėjo įgyti drausmės ir vieningumo, mokėsi bendradarbiavimo, ištvermės, tvirtumo ir kantrybės. Šitos dorybės nėra laukinės, jos yra auklėjimo išdava. Karas formuoja didesnius socialinius vienetus ir kuria valstybes. Šiaurinės Amerikos indėnų tarpe tik karingiausiai turėjo stipriausią valstybingumo jausmą. Neabejotina, kad šių dienų vokiečiai už jų turimą vyraujančią vietą industrijoje ir moksle gali būti dėkingi tam faktui, kad jie yra augštos drausmės tauta.

Portugalų sociologas J. P. Oliveira (As Racas Humanas) sako, kad karas tai šaltinis iš kurio teka visa žmonių bendruomenė. Amerikietis D. G. Brinton (Races and Peoples) sako, kad, nežiūrint neapsakomo vargo, kuris seka jo pėdomis, karas, atrodo, yra buvęs didžiausias žinomas akstinas rasinio progreso. Tai stipriausias visų sugebėjimų išjudintojas.¹⁵

Karas sudaro sąlygas naujoms socialinėms galioms prasiveržti ir sukurti naują tvarką. Tačiau nei karas nei revoliucijos dar niekad nedavė to, ko iš jų buvo laukiama, bet kokį tai mišinį senų ir naujų blogybių.

"1860 metais J. A. Valstybių bankų ir pinigų apyvartos sistema atsidūrė mirties taške. Didžiąją bankų

ir banknotų reforma, vadinamą tautine bankų sistema gavome tik Civilinio Karo dėka. Nežinia kaip kitaip būtume pajėgę nugalėti investuotus interesus ir išsipainioti iš padėties... palyginkit J. A. V. Prezidento poziciją ir galią, kokia ji buvo prieš ir po Civilinio Karo. Vokiečiai pasakoja apie Napoleono žiaurumus Vokietijoje ir tai, ką jie sako, yra tiesa; bet jis Vokietijai patarnavo daugiau kaip kas nors kitas. Jis nugriovė viduramžių liekanas ir išlaisvino tautos galias iš tradicijų pančių. Nežinia kas kitas būtų galėjęs tai padaryti. Dar reikėjo vieno karo — 1870 — kad būtų galutinai išrautos tradicinės institucijos ir paruoštas kelias naujoms... Vienas iš kvalliausių užsidedimų užvaldžiusių didelio kiekio žmonių protus buvo Kryžiaus Karai. Tačiau Kryžiaus Karai davė pradžią Tamsiųjų Amžių sustingimo pralaužimui ir socialinių galių prasiveržimui Europoje... patiekdami minties ir mokslo akstiną... Bendruomenei reikalingas fermentas, kurį kartais pateikia entuziastiška apgaulė arba nuotykinga kvallystė. Moderniame pasaulyje tokį fermentą patiekia ekonominė proga ir prabangos vilnis. Kitais amžiais jis būdavo patiekiamas karo. Todėl kai kurie socialiniai filosofai teigia, kad žmonijos reikalams geriausias kelias yra pakaitomis taika ir karas... Jei žmonija galėtų ramiai sėdėti be civilizacijos ji niekad nebūtų pasiekusi civilizacijos... Karas kaip ir kitos blygybės, kai neišvengiamas, turi būti pasitinkamas stengiantis iš jo laimėti kas galima. Proto ir mintyimo forume karas yra tik apgailėtina bėdos priemonė ir valstybės vyro uždavinys yra rasti protingus būdus tam pačiam tikslui pasiekti.”¹⁵

Protingo gydytojo pareiga ne užbūrimus kalbėti, kai liga reikalauja peilio, savo laiku yra pasakęs Sofoklis.

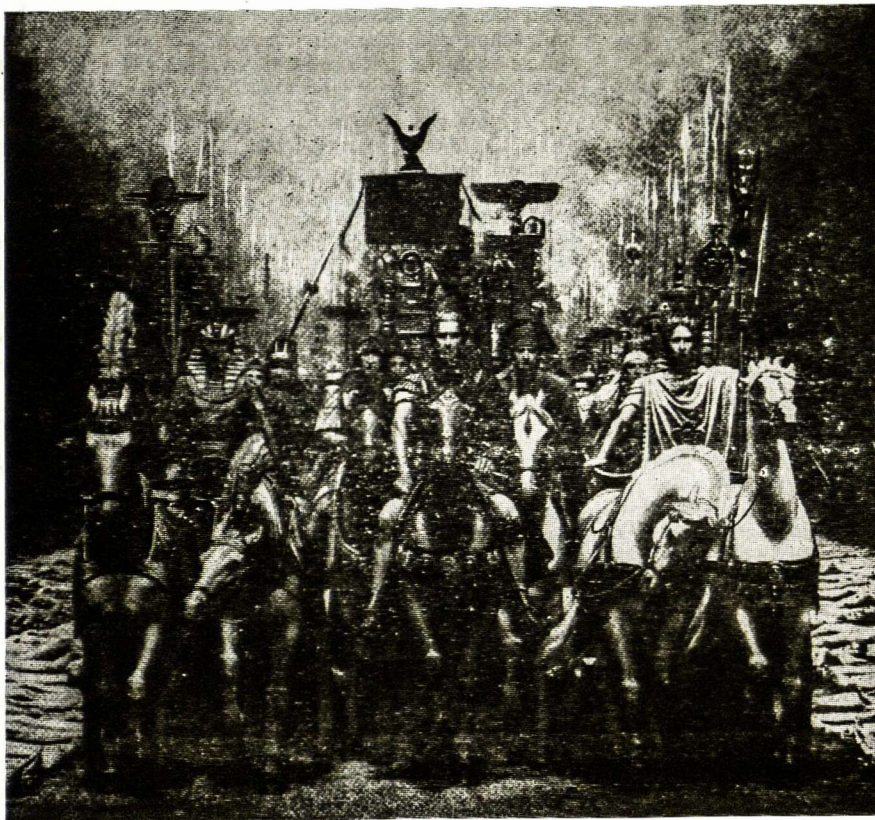
Neatrodo, kad kapitalizmo griuvimas ar demokratijos laimėjimas panaikintų karą. Demokratijos dažnai pasirodo labai agresyvios. Anglija yra kariavusi imperialistinius puolamuosius karus. Tuoj po demokratinės revoliucijos, Prancūzija užkariavo beveik visą Europą. Rusija, kur kapitalizmas yra panaikintas, neveda taikios politikos, atvirksčiai, visam pasaulyje organizuoja revoliucijas. Atrodo, kad nei demokratiškas pasaulis, nei socialinės diktatūros, net ir socialinės demokratijos negalės išvengti karų.

Nedaug bus telaimėta mažinant žmonių lojalumą tautinei grupei, arba stabdant agresyvių patriotizmą.

“Taip kaip religinė ištikimybė užleido vietą tautiniam lojalumui ir pasaulinis karas iš religinio virto tarptautiniu, taip pasaulyje, kuriame nebūtų tautų, reikia manyti, kokios nors kitokios grupės virstų pasikeitusios neapykantos centrais ir tuo pačiu karų židiniais”¹⁷

Jei karo priežastis yra įgimtas agresyvumas žmonių, kurie linkę kovoti grupėmis ar pavieniai, tai karo panaikinimui pasaulyje yra tik du būdai: arba žmonės turi pasikeisti, arba jų agresyvumas turi būti apribotas.

Durbis ir Bowlby siūlo tam tikslui perauklėjimo būdą, nes auklėjant galima sumažinti psichologinės karo priežastys ypač, jei vaikus auginti nevaržant ir per daug nedisciplinuoiant, kad jie būtų laimingesni ir, tuo pačiu, jie rodys mažiau asmeninio agresyvu-

Pierre Fritel; Nugalėtojai.

Žiauri alegorija vaizduoja nugalėtojus, karališkoj didybėje jojančius lavonų laukais: centre Julius Cezaris, jo kairėje Napoleonas — dešinėje Hanibalas; paveikslo kairiame krašte Ramzes II, už jo Atila, hunų karalius, pramintas “Dievo Rykšte”; paveikslo dešinėje, kovos vežime — Aleksandras Didysis, už jo peties — Tamerlanas.

Ir vistik, per ištisus amžius jų karuose žuvusių skaičius, toli gražu neprilygsta tiems milijonams, kuriuos Stalinas vienos kartos bėgyje, ir dar gi taikos metu, išžudė.

DIDYSIS LIETUVOS KUNIGAİKŠTIS ŽYGMANTAS AUGUSTAS IR BARBORA RADVILAITĖ

DR. V. SRUOGIENĖ

DIDYSIS KUNIGAİKŠTIS

Vienintelis Žygimanto Senojo sūnus Žygimantas Augustas, 1529 m. paskelbtas Didžioju Lietuvos Kunigaikščiu, nuo 1544 m. gyveno Vilniuje ir valdė Lietuvą dar prie tėvo gyvos galvos.

Jis buvo gabus ir gerai išmokslintas. Jo auklėjimu rūpinosi motina, išmintinga ir gudri italė Bona Sforza, apsupusi jį savo tautiečiais humanistais. Jis mokėjo lotyniškai, vokiškai, itališkai, bet daugiausia vartojo lenkų kalbą. Gerai nusivokė valstybės vidaus ir užsienio reikaluose bei sudėtingose Europos politi-

Barbora Radvilaitė

nėse, kultūrinėse bei tikybinėse problemose, pasižymėjo geru skoniu — didelis meno žinovas — jis buvo tiktas renesanso epochos atstovas su jos geromis ir blogomis savybėmis. Aušęs prabangoje, pataikinių ir žemos moralės dvariškių apsuptas bei aplinkos lepinamas, jis anksti buvo įtrauktas į lėbaujančio bei gašlaujančio jaunimo draugystę. Tad nors išsilavinęs, bet netvirtas būdo, nemėgęs darbo ir pratęs viską atidėlioti rytdienai; ši jo savybė buvo plačiai žinoma ir pašiepiama.

Dailiai nauagęs, taisyklingų veido bruožų, juodplaukis ir juodbrūvis, ilga barzda, jis dėvėjo puošnius italų ir vengrų mados drabužius. Mažakalbis ir melancholiškas Žygimantas Augustas buvo linkęs į vienumą ir žmonėmis nepasitikėjo. Šiokią dieną prie stalo sėdėdavo pats vienas, valgydavo nedaug, bet godžiai užgerdavo sunkiu vengrišku vynu, tada vidaus nerimo stumiamas, skubėjo jieskotis pramogų, draugystės ir linksmybės. Jis buvo labai išlaidus ir, kaip apie jį buvo sakoma, ypač mėgo moteris, brangenybes, karo pabūklus ir gražius arklius. Apvesdintas prieš savo norą su Vokietijos imperatoriaus dukterimi Elzbieta Habsburgaite, jis maža jos bepaisė. Kadangi jų šalti santykiai virto viešu skandalu, Žygimantas Augustas atsivežė žmoną iš Krokuvos į Vilnių, toliau nuo giminių Vienoje. Trumpai čia pagyvenusi Elzbieta greit mirė ir buvo palaidota Vilniaus katedroje.

Žygimantas Augustas, nemėgęs Krokuvos ir anksčiau, dažnai lankydavosi Lietuvoje ir atsidėjęs rūpinosi mūsų krašto reikalais, ypač pamilo Vilnių. Nemažas jo nuopelnas, kad mūsų sostinė io laikais žvdėjo. Čia buvo Didžiojo kunigaikščio būstinė, čia gyveno ir veikė auščiausi krašto urėdai, svetimų valstvių atstovai, lankėsi šaunūs svečiai ir turtinėi pirkliai iš tolimųjų kraštų, užė karių būriai. Pasipuošusi kunigaikščio bei didikų rūmais ir itališkais sodais, bažnyčiomis ir mūriniais miestiečių namais, senoji Gedimino būstinė lenktvniavo grožiu, dydžiu ir turtais su karališkąja Lenkijos Krokuvą.

mo.¹⁷ Tačiau Amerikiečių vaikų auklėjimas, atrodo, einąs ta pagrindine, jų siūloma, kryptimi, dėja neduoda jokių davinių, kurie rodytų jaunimo agresyvo sumazėjimą. Laikraščių antraštės greičiau rodo priešingus faktus.

Kadangi didžioji dalis žmonijos pastangų yra skiriama taikos tikslams, todėl vyriausybių pagrindinis uždavinys turėtų būti organizuoti taikų tarptautinį bendradarbiavimą.

Tačiau taika vyrauti gali tik su kardu rankoje. Tokia yra visų protingų tarptautinio įstatymo rėmėjų nuomonė. Įstatymas pats savaime dar nėra teisingumas, nors karas irgi nėra teisingumas. Atrodo, kad karų dažnumas ir jų smarkumas galima kontroliuoti dviem būdais: lėtu, gydomuoju, siekiančiu pašalinti karo žymes iš žmogaus charakterio, jį perauklėjant

ir kitas būdas, tai prievartingas — agresorių sulaikant jėga.

Literatūra:

1. Quincy Wright, A Study of War, 1942.
2. C. Falls, Ordeal by Battle, 1943.
5. Der Grosse Brockhaus.
6. Encyclopedia Britannica.
10. Maj. Gen. J. F. C. Fuller, The Dragon's Teeth, 1932.
13. A. von Pawlikowski-Cholewa, Heer und Voelker Schicksal, 1936.
14. J. F. C. Fuller, Armament and History, 1945.
15. Sumner, War and Other Essays, 1919.
17. Durbin and Bowlby, Personal Aggressiveness and War, 1939.

RADVILAI

Žygimanto Augusto bendradarbiai ir bičiuliai, augstieji Lietuvos urėdai lietuviai buvo labai žymūs žmonės, išsimokslinę, pasižvalę po užsienį ir kupini savivarbos. Iš visų jų savo įtakingumu, gabumais ir turtais išsiskyrė Radvilai.

Tai buvo sena Lietuvos šeima, kilusi iš žymaus Vytauto Didžiojo bendradarbio ir iškilusi 15 ir 16 amžiaus bėgyje. Radvilams priklausė milžiniški dvarai visoje Lietuvoje, Nesvyžius, Olika (Valuinėje), Biržai ir kt. Ne be reikalo Radvilai didžiavosi, kad jie gali važiuoti nuo Baltijos iki Juodosios jūros, nakvodami tiktai savo pilyse — jų būta visur! Turtais su Radvilais niekas negalėjo lygintis, ne tiktai Lietuvoje ar Lenkijoje, bet, galimas daiktas, ir visoje Europoje.

Radvilų šeimos galva buvo laikomas Mikalojus Juodasis (Radvilų Nesvyžiaus linijos įkūrėjas). Tai buvo ispūdinga asmenybė, iškilęs kaip nevaiknuotas Lietuvos karalius — buvo spėjama, kad jis norėties užsidėti Didžiojo Kunigaikščio mitra. "Išblvškes veidas, ilga juoda barzda, juodi drabužiai, mažakalbis, paslaptinumo skraiste apsisupęs. Visi prieš jį lankstėsi", tvirtino jo amžininkas. "Tvirtų įsitikinimų žmogus, labai išsilavinęs, malonus saviškiams ir tarnams, bet užsirūstinęs — staigus ir griežtas" Kadangi jis globojo protestantus ir pats buvo priėmęs Kalvino mokslą, Popiežius Povilas IV, rašydamas Žygimantui Augustui, prikašėjo jam draugystę su eretiku, bet Didysis Kunigaikštis visą laiką buvo jo artimas bičiulis. Kai Mikalojus Radvila Juodasis šokdavo ant žirgo, pirmieji valstybės senatoriai palaikydavo jam balno kilpas, o kai jis, tartum antrasis monarchas, žengdavo į Ponų Tarybos posėdį, visi pagarbiai atsistodavo, net patsai Žygimantas Augustas. Vėliau gauti patys augščiausi Lietuvos urėdai — valstybės kanclerio ir Vilniaus vaivados — jį dar labiau iškelė. Jo vardas buvo plačiai žinomas ir Vakarų Europoje, nes jis ir mokslus ėjo Vokietijos akademijoje ir palaikė ryšius su daugelio valdovų šeimomis. Jis buvo siunčiamas kaip ambasadorius pas Vokietijos imperatorių Karolį V ir, būdamas vieno iš jo šeimos narių krikštatėviu, Habsburgų buvo laikomas giminės vietoje; pagaliau jis gavo Vokietijos imperijos kunigaikščio titulą. D. Kunigaikštis taip juo pasitikėjo, kad buvo jo globali pavadęs Lietuvos archyvą ir tardavosi su juo visais reikalais.

"Žygimantas Augustas turėjo akis Juodajam, o širdį Rudajam", sėkydavo dvariškiečiai, nes Juodojo pusbrolių, Mikalojų Rudajį, jis dar labiau mylėjo. Mikalojus Radvila Rudasis, garsus Lietuvos etmono Jurgio, dėl savo sėmimėnu žvejų prieš maskolius vadinamo "Laimėtoju", sūnus, taip pat buvo labai turtingas ir įtakingas — tai Biržų linijos pradininkas. Jaunystę praleidęs vakarų Europoje, susipažinęs su valdovų rūmų gyvenimu, vėliau jis išrūpino sau ir visai Radvilų šeimai šv. Romos imperijos kunigaikščio titulą su paveldėjimo teise — ta titula žveimantas Augustas patvirtino: Radvilos didžiujasi dar ir Lietuvos kunigaikščių garbe.

Mikalojus Radvila Rudasis turėjo gražuolę seserį Barbarą. Visai dar jaunutė ji buvo ištekinta už Lietuvos kanclerio ir didžio valstybės vyro Albrechto Goštauto sūnaus Stanislovo, Trakų vaivados. Bet šis, jau senas būdamas, greit mirė nevalikęs ipeidinio (paskutinė savo šeimos atžala) ir 18 metų našlė Barbora paveldėjo milžiniškus Goštautų turtus bei dvarus.

ŽYGMANTO AUGUSTO IR BARBOROS VEDYBOS

1545 m. Barbora gyveno drauge su savo motina, taip pat našle, Radvilų pilyje, visai arti nuo Didžiojo Kunigaikščio renesansinių, žemutinių rūmų, Gedimino kalno papėdėje. Radvilų rezidencija buvo nuo karališkosios atskirta tiktai gatve bei Vilnelės atšaka (ten, kur mūsų laikais stovi Vrublevskio vardo biblioteka), taip pat renesanso stiliaus, didžiuliame sode, su gėlynais ir fontanais.

Žygimantas Augustas arčiau pažino savo kaimynę tik pirmajai žmonai mirus. Barbaros grožis — jos taisyklingi veido bruožai, švelni veido spalva, išraiškos kupinos didelės akys, liemuo kaip nendrės, lėti ir grakštūs judesiai, o ypač kažkoks nenusakomas žavesys (kaip beveik jos amžininkės Marijos Stuart) — sužadino tikrą ir gilią meilę iki tol nepastovaus ir

Radvila Juodasis

išpaikyto karalaičio širdyje. Barbora jį taip pat pamilo. Jaunieji pradėjo dažniau susitikinėti, net mieste kilo piktų kalbų. Norėdamas jų apsisaugoti, kunigaikštis eidavo pas Barbarą tiesiai iš pilies sodo į Radvilų parką, kur tankios liepų ir eglių alėjos slėpė įsimylėjusius nuo įkyrių akių. Bet nepaslėpė nuo Barbaros globėjų — brolio Mikalojaus Rudojo ir pusbrolio Mikalojaus Juodojo, kurie, kad ir projektavo seserį išleisti už monarcho, betgi rūpinosi ir jos geru vardu. Jie paprašė Žygimantą Augustą pas Barbarą nebesilankyti. Šis jiems pažadėjo, bet žodį neišgali tęsėjo.

1547 m. rugsėjo mėnesį Radvilos užtiko Didįjį Kunigaikštį pas Barbarą.

— Mielas valdove, žadėjai daugiau nesilankyti pas mūsų seserį. Kodėl vėl atėjai?

— Ką jūs žinote, gal šis mano atsilankymas atneš jums daug garbės!... — išdidžiai jis atsakė.

— Duck Dieve, — sušuko Radvilos ir atidarė greitimo kambario duris, už kurių jų laukė iš anksto pakviestas ir pasirošęs kunigas. Tuoj atsirado Barbaros motina ir Žemaičių seniūnas Kęsgaila. Jų akivaizdoje įvyko slaptos jungtuvės.

Lapkričio vidury Zygimantas Augustas išvyko į Lenkiją rūpintis savo vedybų pripažinimu. Jo laukė nelengvas uždavinys, nes lenkų ponai nepakentė lietuvių iškilimo, o tėvai apie marčią iš valdinių tarpų ne klausyti nenorėjo. Ypač karalienė Bona buvo įtūžus, nes ji planavo geresnę partiją sūnui, prancūzų karalaitę ar kitą kokią. Zygimantas Augustas, žinodamas ją nesiskaitančią su priemonėmis, bijojo, kad ji neatsiųstų Barbarai žudikų. Todėl jis išvežė žmoną iš Vilniaus į Radvilų pilį Dubingiuose, kur ji turėjo laukti, gražios gamtos, ežerų ir miškų aplinkoje Mikalojaus Rudojo globojama. Barbora, važiuodama į Dubingius, gailiai verkė. Laukimo laikas jai čia nebuvo malonus. Apsivilkusi vienuolės drabužiais, ji liūdėjo, baiminosi, rašė vyrui ilgesio kupinus laiškus. Jaunieji vienas kitam siuntinėjo įvairias dovanas, dažniausiai simboliškas, kaip žiedus. Kartą Barbora, siųsdama vyrui žiedą su laikrodžiu, rašė:

“Siunčiu Jūsų Didenybei, mano maloningam ponui, šitą žieduką, ir kartu laikrodinę figūrą, kad teiktumėis savo poelgius su saule derinti ir, duok Dieve, į rytus, į Lietuvą, Jūsų Didenybe, paskubėtum. Nuolankiai prašau, kad Jūsų Didenybė, žiūrėdama į tas 12 valandų, nors vieną sau teiktumėis pasirinkti, kada aš galėčiau būti Jūsų Karališkos Didenybės atmintyje”.

Ją vargino įvairūs gandai apie Bonos siunčiamas burtininkes, kerėtojas — tais laikais žmonės buvo labai prietaringi... Kartą ties jos galva krito senos pilies plytos, Barbora parpuolė asloje... Tai buvęs blogas ženklas — netrukus jai gimė negyvas kūdikis, laukiamas sosto įpėdinis.

Pagaliau į Vilnių grįžo Zygimantas Augustas, nieko gero nepėšes. Jis net nedrįso tėvui prisipažinti apie įvykusias jungtuves su Radvilaite. Bet greit atėjo žinia apie Zygimanto Senojo mirtį. Tada Barbora buvo skubiai iššaukta į Vilnių. 1548 m. balandžio 17 d. prieš pietį didžiojo Kunigaikščio rūmus buvo sušaukta visa Ponų Taryba ir kiti įtakingi žmonės. Zygimantas įvedė į salę karališkai pasipuošusią Barbarą ir tarė:

— Visa, ką dėl svarbių priežasčių turėjau iki šiol slėpti, šiandien jums atskleidžiu. Kunigaikštietė Barbora Radvilaitė. Trakų vaivadienė, yra mano žmona. krikščionių apeigomis ir giminių sutikimu man duota. Žinokite, kad nėra pasaulyje jėgos, kuri šiuos ryšius galėtų nutraukti.

Tada jis paprašė visus Barbora gerbti kaip valdovę ir, paėmęs ją už rankos, nuvedė į jai skirtą rūmų dalį. Čia pat buvo patvirtinti svarbiausi karalienės dvaro urėdai ir iškelta šauni puota prie valgiais ir gėrimais apkrautų stalų.

Visa Lietuva prinažino Radvilaitę Didžiąja Kunigaikštietene, o Radvilai dar labiau iškilo.

Zygimantas Augustas padovanojo Barbarai prie jos puošnaus dvaro pulką baltųjų gulbių, kuris, paleistas mažoje Neries saloje priešais pilį, džiugino, kaip didelė tuomet retėnbė, ir vilniečius: o jis pats išvyko į Krokuvą tėvo laidoti ir perimti Lenkijos karaliaus pareigas.

Lenkijoje tuo tarpu rinkosi didelė audra. Karalienė Bona siuto ir jos kurstomi lenkų ponai stojo piestu prieš vedybas su Radvilaite, lietuve. Bet to nepaisydamas Zygimantas Augustas nusiuntė Mikalojui Rudajam laišką su paliepimu atvežti žmoną į Lenkiją. Lygiai metams praslinkus po sutuoktvių, Barbora paliko Lietuvos sostinę. Jos kelionės saugumu ir patogumais rūpinosi brolis ir gydymo mene nusimanęs Merkinės seniūnas Stanislovas Davaina. Per Gardiną ir Pagirį ji atvyko į Radomą, kur vyras jau jos laukė.

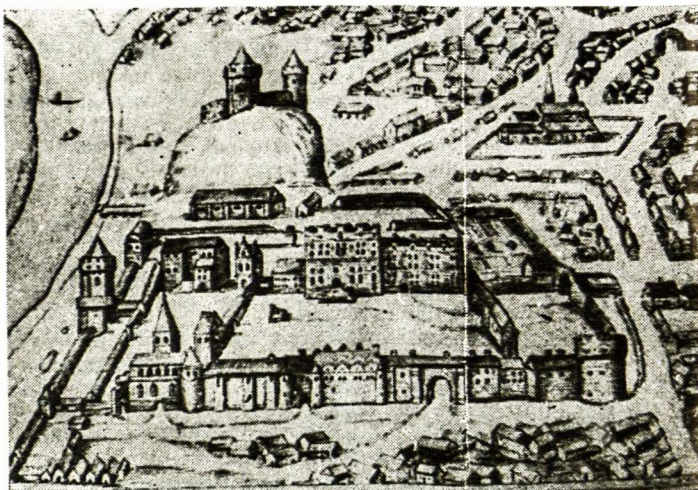
Mikalojus Rudasis šį susitikimą laiške motinai šitaip aprašė:

“Jo Karališkoji Didenybė stovėjo lauke iš dešinės, prie kelio, nuo kurio buvo patiestas iki pat jo kojų juodos gelumbės takas. Prie jo sustojo karalienės karieta. Čia karalienė išlipo ir ėjo link karaliaus, o karalius jos link. Maždaug to tako vidury juodu susitiko ir pasisveikino. Karaliaus vardu ją gan maloniai pasveikino (Lenkijos) pakancleris... Atvykę į Radomą visi Lietuvos ponai ir atėjo su karaliumi lenkai nušoko nuo žirgų ir nuėjo tiesiai prie stalų... Po pietų karalius pasitraukė pas ją į viršų... Susirinko daugybė žmonių, daug jų, nesutalpę viduje, stovėjo priebučiuose, stebėdami jaunąją porą. Kai kurie juos laimino, kiti šnairavo ir apkalbino... Betgi dėkui Dievui, pono Hlebavičiaus (augšto Lietuvos pareigūno) pranašavimai neišsipildė. Jis buvo sakęs, kad Lenkijoje mane pakarsią, o karalienę Vysloje paskandinsią...”

Karališkoji pora lankėsi apie keletą savaičių pas vietos didikus ir medžiojo apylinkių giriose, laukdama lemiančio žodžio ir besirenkančio Piotrkove seimo. Zygimantas Augustas pats ten išvyko, palikdamas Barbarą Radome.

Seimo atstovai beveik visi priešinosi karaliaus vedyboms. Dramatiškiausiai ir drasiausiai kalbėjo rusų sričių atstovas Boriatinskis. Baigdamas savo karaliui nemalonią kalbą, jis puolė ant kelių prieš Zygimantą Augustą, o paskui jį ir visi kiti atstovai, maldaudami nutraukti vedvbas. Zygimantas Augustas atsikėlė iš vietos, nusiėmė kepurę ir pareiškė duosias

Vilnius Zygimanto laikais

atsakymą rytoj. Kitą rytą, jis ramiai pranešė susirinkusiems, kad negalės sulaužyti žmonai priesaikos, ir apleido salę.

Bet tuo posėdžiai nesibaigė, nuotaika kaito. Žygimantas Augustas nusiuntė seimui raštą, kuriuo dar kartą pabrėžė nepaliksis žmonos:

“...Jūsų malonybėms nedera prašyti, kad sulaužčiau duotąją priesaiką, bet, priešingai, rūpintis, kad ją laikyčiau... Brangesnė man priesaika, negu viso pasaulio karalystės”.

Tačiau ginčai dar nesiliovė.

— Susirastų priežasčių tai moterystei nutraukti!
— šaukė arkivyskupas Dzieżgowski.

Lenkai burnojo. Jonas Tenčinskis rėkė:

— Verčiau sulaukčiau turkų sultoną Suleimoną Krokovoje, negu ją (Barborą) matyčiau Lenkijos karaliene!

Garsusis to meto lenkų rašytojas kunigas Ožechovskis paleido piktą pamfletą.

Grudžio mėnesį šlėkta taip triukšmavo, kad sulaužė posėdžių salėje suolus, išplėšė langų rėmus, net grindų lentas.

Šiaip minkštas ir nepastovus karalius šiuo reikalu tvirtai laikėsi. Jis vis važinėjo į Radomą raminti verkiančios ir nerimstančios žmonos. Pagaliau, paleidęs seimą, išvyko iš Piotrkovo ir drauge su Barbora 1548 vasario 13 d. iškilingai įvažiavo į Krokuvos pilį, minių minioms žmonių stebint.

Sunkios buvo Barborai tos dienos. Kartu su ja nemaža privargo ir jos broliai. Dėl jos moteriškų aimanavimų netekęs kantrybės, aną rudenį rašė Mikalojus Juodasis Rudajam maišyta lenkų, gudų ir lotynų kalbomis laišką:

“Savo šeimos dėlei viską darysiu, kad gaučiau jai tą “klobuką” (karališkąjį vainiką), bet dėl jos pačios nė žingsnio nedaryčiau. Niet Boga, jeigu ji nežino, ką dėl jos man tenka kentėti.”

Karalienė Bona, negalėdama sūnaus savo valiai palenkti, paliko karališkąją Krokuvos pilį, Vavelį, prieš pat jaunųjų atvykimą ir apsigyveno dar tuomet mažame Varšuvos miestelyje Mazovijoje. O Žygimantas Augustas supo meile ir dėmesiu savo Barborą, apipildamas ją dovanomis ir brangenybėmis. Jis užrašė jai didžiulius dvarus Lietuvoje, perleido pajamas iš kai kurių muitų ir kt. Nesigailėjo jis dovanų ir Lenkijos ponams, kurie jo malonių bei tvirtos laikyosenos paveikti, pamažu ėmė rimti. 1550 m. jau seimas priešinosi vien Barboros vainikavimui Lenkijos karaliene, bet, pagaliau, ir čia nusileido.

1550 m. gruodžio 7 d. Barbora buvo iškilingai vainikuota Krokovoje. Vainiką ant galvos jai uždėjo tas pats arkivyskupas, kuris buvo kalbinęs karalių sulaužyti duotąją žmonai priesaiką.

Žygimantas Augustas kovą laimėjo. Barbora sulaukė trokštamo vainiko, Radvilų puikybė buvo patenkinta — jie iškilo ne tik kaip įtakingiausi žmonės Lietuvoje, bet ir kaip labai reikšmingi karaliaus gentys pačioje Lenkijoje.

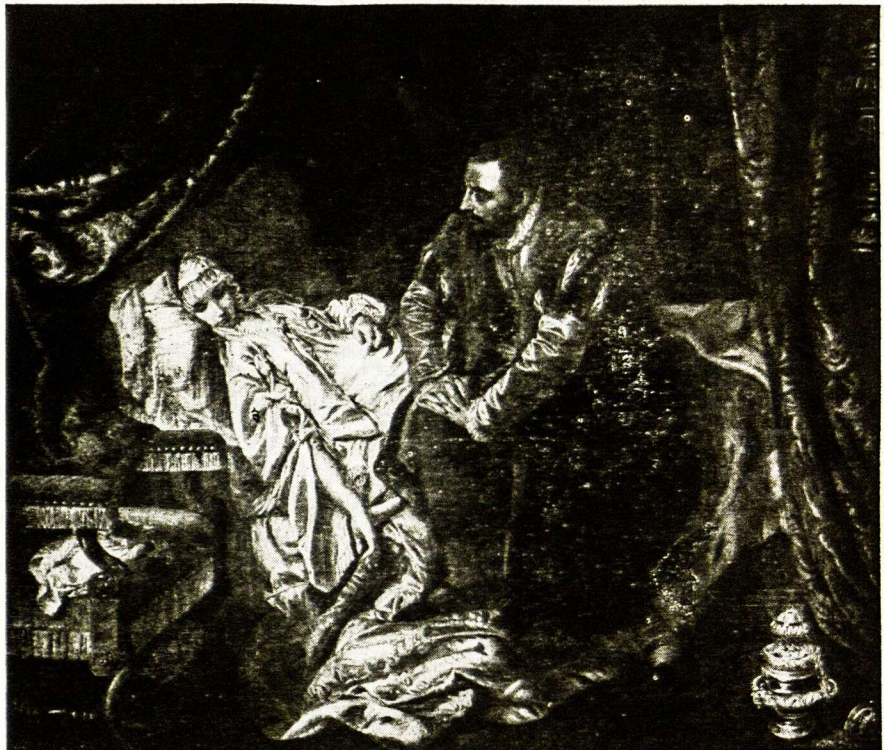
BARBOROS MIRTIS

Tačiau jaunoji pora neilgai tesidžiaugė savo linme. Barbora, kuri jau seniau negalavo, sunkiai susirgo. Lyg nujausdama artėjančią mirtį, išsitarė:

— Dangaus Viešpats šaukia mane prie kitos karūnos. Norėčiau prašyti Jo, kad mano karališkąjį

J. Simmler,

Barboros Radvilaitės
mirtis

skeptrą pakeistų dangiška ja palme, o mano mylimam vyrui sušvelnintų po mano mirties skausmą.

Netrukus Barbora jau nebegalėjo pasikelti iš lovos. Ji ilgėjosi Vilniaus, dar troško nuvykti į tėviškę ir ten pasirodyti karališkoje didybėje, bet liga greit žengė į priekį. Buvo įtariama Bona ją nunuodijusi (mūsų laikais yra tvirtai įsitikinta, kad tai netiesa). Žygimantas Augustas liepė saugoti žmoną nuo bet kurių svetimų lankytojų, duoti jai gerti tik iš stiklinių, "kad viskas būtų matyti". Pats jis dieną naktį budėjo prie ligonės lovos, vykdė visus jos įgeidžius, šaukėsi įvairių gydytojų, burtininkų, kerėtojų, griebėsi visokių priemonių jos gyvybei gelbėti. Garsioji ąražuolė buvo pūluojanti, visus atstumianti, tik vienas vyras nuo jos neatsitraukdavo.

Ir kada vilties jau nebeliko, karalienė Bona atsiuntė italą vėliau paėarsėjusį vienuolį pranciškoną Lismanina, su laišku, kuriuo pagaliau pripažino Barbora savo marčia. Bet juodvi niekad nepasimatė.

1551 m. gegužės 8 d. Barbora mirė, kaip pasakojama, Žygimanto glėbyje. Prieš mirtį ji prašė, kad jos nelaidotų Lenkijoje, kur ji tiek skausmo patvė, bet nuvežtų į mvlimą Lietuvą. Prašė taip pat, kad vyras vestų kitą ir nepaliktų sosto be įpėdinio — Gedimainiū.

Žygimantas Augustas ją nuoširdžiai apraudojo.

Gegužės pabaigoje Barbaros Radvilaitės kūnas, aprenktas juodo atloso drabužiu ir papuoštas brangenybėmis, buvo išlydėtas iš Krokuvos. Paskui karstą (apipiltą dėl karšto vasaros laiko kalkėmis), kuri traukė puikūs bėriai, pėsčias arba raitas sekė Žygimantas Augustas. Naktimis karstas buvo padedamas pakelės bažnyčiose ar koplyčiose. Tik per šv. Joną gedulingoji eisena pasiekė Vilnių. Barbora buvo palaidota katedroje greta Elzbietos Habsburgaitės. Žygimantas Augustas tuoj ėmėsi statyti gotišką šv. Onos bažnyčią, kuri turėjo tapti Barbaros mauzoliejus, bet statyba buvo baigta tik tai jam mirus, ir jos palaikai niekuomet ten nebuvo perkelti. Jie buvo at-

rasti 1931 m. Vilniaus katedros požemyje kartu su Elzbietos Habsburgaitės ir Didžiojo Lietuvos Kunigaikščio Aleksandro karstais. Barbaros karste išsilaukė labai brangus vainikas ir nuostabaus grožio renesanso darbo papuošalai.

Žygimantas Augustas niekad nepamiršo savo didžiosios meilės. Po Barbaros mirties dėvėjo juodai, liepė apmušti savo kambarių sienas juodomis medžiagomis, burtininkų pagalba šaukdavo jos dvasią. Politiniais sumetimais vėliau vedė vėl Habsburgaitę, bet su ja įpėdinio nesulaukė ir net greit persiskyrė.

Barbora Radvilaitė priklausė labai nevienodai vertinamų asmenų. Dėl nepaprasto grožio, didžios jos meilės ir tragiško likimo, ji buvo ilgai be saiko idealizuojama ir iki šiol traukia rašytojų dėmesį. Betgi amžininkai paliko kiek žinių, aptemdančių jos atminimą: esą ji buvusi užgaidi, vyrui neištikima ir užtraukusi didelę nelaimę dinastijai, paskutiniam Gedimainiūi soste. Be abejo, ji buvo tikras savo epochos kūdikis, tikra renesanso moteris. Politškai nepasireiškusi, vien šeimos įrankis, "ji niekam blogo nepadare, o daug kam padėjo", kaip ją apibūdino patsai Žygimantas Augustas. Nūdien sunku nuplėšti tą romantikos šydą, kuris ją per ištikus amžius dengė, juo labiau, kad ji yra savotiškai giliai įėjusi į plačiųjų Lietuvos masių širdis — per Aušros Vartų garbinamąjį paveikslą: manoma, kad jame įamžinti Barbaros Radvilaitės bruožai. Žygimantas Augustas, jcs gedėdamas, tų laikų papročiu užsakęs italų dailininkui nupiešti iš Barbaros atvaizdo šventą paveikslą.

Literatūra:

Zivier, Die zwei letzten Jagiellonen, 1915; A. Danyasz, O wychowaniu Zyg. Augusta (Rozprawy Akademji Umiejętnosci), 1913; L. Kolankowski, Polska Jagiellonow ir Zygmunt August Wielki Ksiażę Litwy do r. 1548; A. Przewdziecki, Jagiellonki polskie, t. I.; Dr. Z. Ivinskis, Barbora Radvilaitė, N. Vaidilutė, 1935 m. 312—376 psl.

PADĖKA

Nors "Kario" gegužinė dėl blogo oro neįvyko, bet ramovėnai nuoširdžiai dėkoja:

P. Sophie Barcus, už keliolika neapmokamų skelbimų ir paaukėjusiai 6 min. kalbėti "Kario" atstovui Bal. Brazdžioniui per radiją šiuo reikalu. Taip pat ir p. Vanagaitienei leidusiai kalbėti p. Gradinskui per radiją ir skelbusiai gegužinę; p. Švelniui su šeima, kurie uoliai rūpinosi loterijos aukų rinkimu, visiems aukotojams ir karo veteranui p. Dirkiui (sūnui) už pagalbėjimą gauti leidimą. Tikėkime, kad gegužinė įvyks rudenį ir vėl tokią paramą gausime iš mielųjų tautiečių.

Chicagos L. S. Ramovės Valdyba

Chicagoje ruošta KARIO gegužinė, dėl blogo oro atidėta vėlesniam laikui.

Gegužinės metu buvo numatyta daiktinė loterija, kuriai aukėjo šie asmenys:

1. Brono Mačianskas	\$ 6.50
2. Leonard Pivoronas	\$ 5.00
3. Justinas Naujokas	\$ 5.00
4. Lietuvos Prek. Namai, Justas Liepiunis	\$25.00
5. Juozas Rimkus	\$ 5.50
6. Terra Knygynas	\$ 3.75
7. Club Vainutas, M. Pauparas	\$ 5.00
8. Club Rockwell Balys, O. Muliolis	\$ 7.00
9. Stephen's Liquors, Steponavičius	\$ 7.50
10. J. ir P. Jokubkos	\$ 2.00
11. A. Gruzdis Club, Romana	\$ 4.50
12. Al. Varnas Co.	\$ 3.50
13. J. Karvelis	\$ 6.00
14. Balys Pakštas	\$ 4.00
15. Lovick's	\$ 3.00
16. Vladas Liubertas	\$ 2.50

Visiems aukojusiems reiškiamo nuoširdi padėka.

KARIO Gegužinės Rengėjai

RODOS, TAIP NESENAI BUVO...

TEODORAS PAPARTIS

KARO LAIVAS IŠGELBEJO SKĘSTANČIUS ŽVEJUS

1929 metų ruduo buvo ypatingai gražus, sausas ir saulėtas.

Vieną tokią gražią rudens dieną mūsų jūros pakraščio kai kurie jaunesni žvejai sugalvojo su irkliniais laiveliais vykti kiek giliau į jūrą. Čia pat, kaip bematant, keturi nedideli irkliniai laiveliai pakėlė baltas bures, kurios padėjo greičiau plaukti. Į kiekvieną laivelį išėjo po tris žvejus ir persižegnoję pasileido į jūrą. Nuplaukę apie 8–10 jūrų mylių nuo kranto, pradėjo dirbti kasdieninį žvejybos darbą. Darbas sekėsi neblogai, nes visi buvo prityrę žvejai.

Po kiek laiko staiga iš vakarų pakilo smarkus vėjas. Greit pradėjo temti šviesus jūros paviršiaus veidas. O pati jūra netrukus pradėjo staugdama dejuoti ir raginti drąsuolius žvejus kuo greičiausiai vykti namo. Bet žvejai, kol susitvarkė su žvejybos įrankiais ir su sugauta žuvimi, gerokai suvėlino. Grįžti į krantą jau buvo pavojinga. Jūra vis smarkiau ir smarkiau rodė savo pasiutimą. Bangos kaskart vis daugiau ir daugiau išsižiodavo prieš jaunų žvejų gyvybes. Žvejų mirties šmėkla vis aiškiau ir aiškiau žiūrėjo jiems į akis. Žvejų jėgos kaskart vis silpnėjo ir silpnėjo, nes prieš tokią jūros audrą irkliniais laiveliais ilgai išsilaikyti jūroje buvo neįmanoma.

Iš pajūrio gelbėjimo stočių: Karklininkų, Nemerzatės ir kitų buvo pastebėti jūroje žvejai, kovoją su mirtimi. Iš gelbėjimo stočių telefonu buvo pranešta Klaipėdos Krašto Pasienio Policijos Valdybai, prašant gelbėti jūroje skęstančius žvejus. Iš minėtos valdybos karo laivas "Prezidentas Smetona" gavo įsakymą tuojau pasiruošti ir vykti į jūrą gelbėti skęstančius žvejus. Mat, tuo laiku laivas "Prezidentas Smetona" buvo Klaipėdos krašto pasienio policijos vado žinioje. Laivo vadas įsako įgulai skubiai paruošti laivą išvykimui į jūrą. O tuo tarpu pats telefonu susižino su gelbėjimo stotimi, kuri nurodė skęstančių žvejų buvimo vietą.

Laivas "Prezidentas Smetona" greit susitvarkė, pakėlė garus ir, nieko nelaukdamas, pasileido į jūrą. Patį jūra jūreiviams smagumo nežadėjo. Ji sutiko karo laivą "Prezidentas Smetona" su pikta šypsena. Jūra pradeda laivą vartyti ir mėtyti tarp bangų. Bet pats laivas, atkakliai kovodamas su išbangavusia jūra, tęsė kelioną į nurodytą vietą. Jūra buvo taip išbangavusi, kad labai dažnai laivo sraigatai (propeleriai) iškildavo virš vandens, sukdamosi ore ir pavojingai drebino visą laivo korpusą.

Netrukus iš laivo buvo pastebėti irkliniai laiveliai, plūduriuoją virš vandens. Mūsų laivas priplaukė prie gyventi praradusių viltį žvejų ir paprašė jų susitvarkyti bei pasiruošti persikėlimui į laivą. Gelbėjimas buvo sunkus ir vargingas, nes bangos trukdė visą gelbėjimo darbą. Laivas darė visa tai, kad gelbėjimas būtų kuo lengvesnis, sėkmingesnis ir greitesnis. Mūsų laivas savo korpusu stengėsi pridengti irklinius laivelius nuo pavojingų bangų, bet labai mažai tai gelbėjo. Tuojau laivo vadas įsako pastatyti

du stipresnius vyrus prie to laivo borto, prie kurio šliejosi irkliniai laiveliai.

Prisiartinus po vieną laivelį kiek arčiau, tuojau buvo numesta virvė, kad žvejai galėtų prisilaikyti ir bangos nenuneštų jų laivelio nuo "Prezidento Smetonos" toliau. Kada irkliniai laiveliai, bangų pakeliami, susilygindavo su laivo korpuso bortu, tada stovintieji jūreiviai imdavo žvejį ir atsargiai mesdavo per bortą į laivą. Toks gelbėjimo būdas tose aplinkybėse buvo geras ir visi žvejai laimingai buvo perkelti. O jų laiveliai ir žvejybos įrankiai buvo palikti jūroje. Dėl audros negalėjome jų paimiti. Kiek vėliau jų laiveliai ir įrankiai buvo išmesti į krantą ir mažai apgadinti.

Surankiojęs visus žvejus, laivas "Prezidentas Smetona", bangų mėtomas, pasileido Klaipėdos uosto link.

Grįžti namo buvo daug geriau, nes bangos ir vėjas buvo beveik iš užpakalio ir todėl didino laivo greitį. Be to, nebuvo jokio pasipriešinimo — nei bangų, nei vėjo. Įplaukiant iš jūros į Klaipėdos uostą, buvo susidaręs nemažas pavojus. Klaipėdos uosto vartai yra atviri jūrai ir persiauri. Įplaukiant laivui pro vartus, susidarė pavojus, kad bangos neužmestų ant molo. Laivo vadas susirūpinęs stovėjo šalia vairininko ir įtemptai sekė kiekvieną laivo kryptelėjimą. Ir vadas visai neapsiriko. Vos vos kaip per plauką laivas išvengė didžiulės katastrofos.

Praplaukus pavojingą uosto vartų juostą, laivo vadas pralinks mėjo, nusišypsojo, glostydamas savo ilgą ir plačią išsišakojusią barzdą. Tuojau išsitraukė iš kišenės baltą kukavinę pypkę ir giliai giliai atsiduso.

Laivas, atplaukęs į savo stovėjimo vietą, sustojo. Prisirišo. Žvejai, maloniai atsisveikindami, padėjo laivo vadui ir visai laivo įgulai už išgelbėjimą jų gyvybės. Visi jie linksmi ir patenkinti išvyko namo pas savo šeimas.

MOTORLAIVIS "SAVANORIS" Į JŪRĄ

Kiek prisimenu, tai buvo 1926 m. rudenį, apie spalio mėnesį, kada Klaipėdos miestą ir patį uostą dengė tamsūs, niūrūs, drėgni ir ilgi rudens vakarai. O rudens vėjas, nors ir neperstiprus, bet pašėlęs. Lėkdamas vandens paviršiumi atsimušdavo į mūsų karo laivo korpusą ir, užgaudamas laivo stiebą bei vantas, staugė lyg Adventų metu vilkai miške. Miesto gatvės tuščios, tik kur-ne-kur pamatydavai ir susitikdavai skubantį žmogų, įkišusį veidą į palto ariaklę, ir besistengiant kuo greičiau pasiekti kokią nors pastogę ir pasislėpti nuo įkyraus lietaus. Baisu ir nosį iškišti laukan.

Štai vieną tokių neaukių rudens vakarų motorlaivio "Savanoris" vedėjas gauna iš Klaipėdos krašto pasienio policijos vado įsakymą tuojau paruošti "Savanorį" išvykimui į jūrą. Kadangi motorlaivis "Savanoris" buvo mažas laivelis, tad ir jo įgulą sudarė

vos keli žmonės: vienas laivelio vedėjas, du mašinistai ir du matrosai. Laivelio paruošimas buvo trumpas ir labai greitas. Vykstant motorlaiviui "Savonorui" į jūrą, kiekvieną kartą jo įgula ir ginklavimas buvo papildomi iš pasienio policijos pareigūnų. Tad ir šį kartą "Savonorio" įgula buvo papildyta senais ir prityrusiais kulkosvaidininkais su vienu sunkiuoju kulkosvaidžiu ir vienu sanitarijos puskarininkiu su pirmosios pagalbos krepšiu.

Sąlygos į jūrą išvykti nekokiš, nes ir pati jūra suraukusi veidą, grūmėsi su tamsiomis rudens naktimis ir iš viršaus švininiais lašais krentančiu lietumi. Bet ką bedarysi!.. Įsakymas lieka įsakymu, kurį reikia vykdyti.

Netrukus į motorlaivį atvyko ir pats Klaipėdos krašto pasienio policijos vadas ir jau rado viską paruošta. Laivelio motorai savo bruzdėjimu jau drumstė uosto tvirtovės vandens paviršiaus ramumą.

Motorlaivis "Savonoris" apie 20—21 val. buvo išvestas iš uosto tvirtovės ir pasileido jūros link. Laivo vedėjo Hanso Deringo vedamas, praplaukė Klaipėdos uosto molus — vartus ir išėjo į atvirą jūrą. Čia pat laivelio vedėjas įsako užgesinti visas "Savonoriję" degančias šviesas ir nuimti signalinį žalią ir raudoną žiburį, kad jokios šviesos niekur nebūtų. O policijos vadas uždraudė įgulai rūkyti.

Tyliai slenkame jūros pakraščiu apie 4—5 jūrmylas nuo kranto. Taip slinkdami priplaukiame iki Holandijos kepurės miško iškyšulio. "Savonoris" keičia kursą ir plaukia į jūrą gilyn. Maždaug tarp Nemerzatės kaimo ir Palangos "Savonoris" atsidūrė apie 8—10 jūrmilių nuo kranto. Slenkam visai pamažu. Sekame kiekvieną jūros atodūšį. Visur tyla. Vien tik lietaus lašai kopoja raukšlėtą jūros veidą, drumsdami jos ramybę. Jūros paviršius neauodingas. Retkarčiais kokia nedidelė bangelė, atsimušdama į krantą, sušnypščia ir tiek. Atrodytų, kad jūra rengiasi naktigulto ir kloja sau nakties patalą.

Mūsų visų akys ir ausys įtemptos. Ar nepastebėsime ką nors neiškaus. Ar nepamatysime ką nors įtartina. Ir štai, nuplaukus kiek toliau, buvo pastebėtas juodas didelis kalnas, plūduriuojantis virš vandens. Kadangi naktis buvo tamsi ir lietinga, tai motorlaivis "Savonoris" iš lėto, atsargiai artinosi prie pastebėto kalno. Prisiartinus kiek arčiau, buvo galima išskirti, kad tai ne kalnas plūduriuoja virš vandens, bet užgesinęs visas šviesas, stovi nemažas jūrų laivas, o aplink jį plūduriuoja keletas mažesnių irklinių laivelių.

Ši jūros laivą mes tuojau pažinome. Tai buvo jūrų buksiras vardu "Willi".

"Willi" nebuvo paprastas jūrų buksiras, bet buvo jūrų piratų laivas. Jis buvo ginkluotas ir mes jau anksčiau buvome keletą kartų su juo susidūrę — susikovę. Šį kartą "Willi" taip pat buvo atvykęs iš Dancigo uosto į mūsų teritorijos vandenį ir parduvinėjo neakcizuotą spiritą. Kitaip sakant, gabena kontrabandą į mūsų valstybę.

"Willi" ir kiti irkliniai laiveliai greit pastebėjo ir atpažino motorlaivį "Savonorį", kuris iš lėto artinosi prie jų. Irkliniai laiveliai, pastebėję tai, tuojau paliko "Willi" vieną, kitaip sakant, atsipalaidavo ir dingo nakties tamsumoje tarp jūros bangų. O jūrų piratas "Willi", pridengdamas irklinių laivelių pabėgimą, pats pirmasis į motorlaivį "Savonoris" atidengė šautuvų ugnį. Piratų laivo "Willi" įgulai iš anksčiau buvo labai gerai žinoma, kad motorlaivis "Savonoris" yra daug mažesnis už "Willi" ir medinis.

Gi pats "Willi" buvo daug didesnis, plieninis ir turėjo šarvuotą vairinę. Tad kovos jėgos ir padėtis buvo nevienodos. Tačiau motorlaivis "Savonoris", kad ir būdamas menkesnis, nepasitraukė "Williui" iš kelio, bet stojo į kietą kovą. Čia pat prašneko motorlaivio "Savonorio" sunkusis kulkosvaidis, ir kiti įgulos nariai atidengė tankią šautuvų ugnį. Iš "Savonorio" paleistoji ugnis kaitino "Willi" šonus ir daužė vairinės bei korpuso langus.

"Willi" gavęs gerą pirmąjį kulkosvaidžio ugnies krikštą, pradėjo daryti įvairius manevrus, iš kurių buvo galima matyti, kad jūrų piratas "Willi" savo plieniniu smailgaliu net keletą kartų mėgino smogti "Savonorui" tiesiai į šoną per vidurį ir perplauti jį pusiau. Motorlaivio "Savonoris" vedėjo dėka visi "Willi" pasikėsinimai buvo laiku pastebėti ir darant priešingus manevrus, pridengiant stipria kulkosvaidžio ir šautuvų ugnimi, buvo paversti niekais.

Klaipėdos krašto pasienio policijos vadas, visa tai matydamas, duoda įsakymą laivo vedėjui nutolti nuo jūrų piratų laivo ir nepamesti jo iš akių. Vadas "Savonorio" įgulai pasakė: "Vyrai, žūt būt, nesitraukti iš kovos lauko ir neleisti jūrų piratams šeiminkauti mūsų jūros pakraštyje!" Po šių vado pasakytų žodžių pas kiekvieną "Savonorio" įgulos narį pakilo ryžtas ir nuotaika kautis iki galutinio laimėjimo.

Jūrų piratų laivas "Willi" paleido į mus tankią šautuvų ugnį ir apmėtė šompalinėmis granatomis. Toks jūrų piratų elgesys mūsų nė kiek neįbaugino, o tik daugiau suerzino ir paskatino piratams atsilpyginti. Mes smarkiai atsakėme savo ugnimi.

Pagaliau "Willi" neatlaikė mūsų spaudimo ir mūsų ugnies. Atsišaudydamas pradeda trauktis. Mums darosi drąsiau. Įgulos narių nuotaika kyla. Persekiojimas tęsiasi toliau. Kulkosvaidis laižo "Willi" korpusą ir langus, o atskiri šauliai iš šautuvų svilinte svilino įkandin kulkosvaidžio. Po keletą valandų trukusios atkaklios kovos jūrų piratas "Willi" buvo išvytas iš mūsų valstybės jūros vandenu.

Tęsiant persekiojimą toliau, iš jūrų piratų laivo paleistoji šautuvo kulka pataikė į "Savonorį" ir sunkiai sužiedė mūsų laivo vedėją Hansą Deringą. Dėl šios priežasties turėjome nutraukti "Willi" persekiojimą.

Sanitarijos puskarininkis sužeistajam suteikė pirmąją mediciniską pagalbą, o matrosas Stasys Mataitis (yra miręs) atsistojo prie vairo ir laivo vedėjo nurodytu kursu laimingai atvedė motorlaivį "Savonorį" į Klaipėdos uostą. Sužeistasis tuojau buvo nugabentas į Klaipėdos miesto ligoninę.

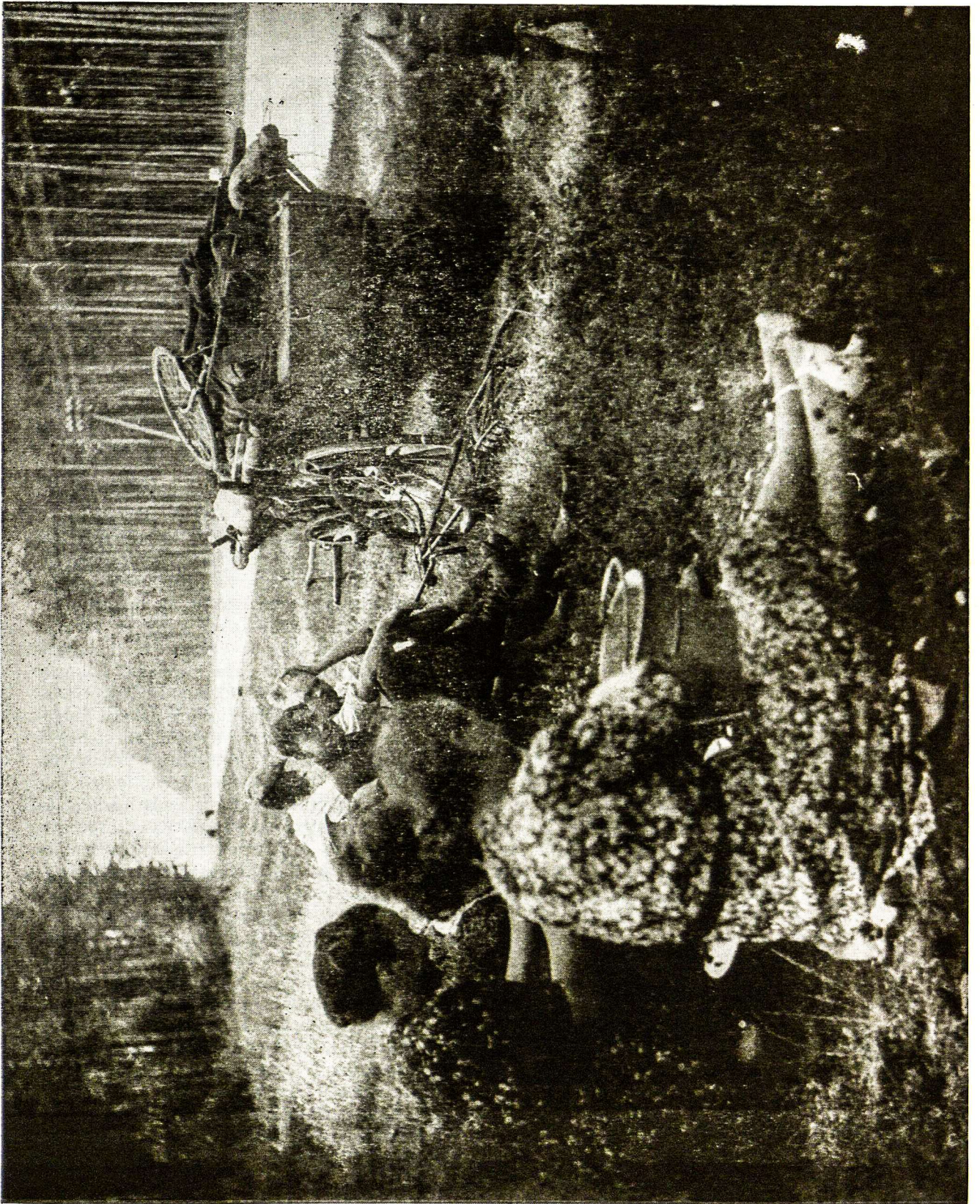
Rytojaus dieną smulkiai apžiūrėję motorlaivį, radome 36 piratų kulku pataikymus. Laivo vedėjas po 6 savaičių gydymo pasveiko ir grįžo prie savo pareigų.

Vėliau teko nugirsti iš vietinių žvejų kalbų, kad jūrų piratų laivas "Willi" įplaukė į Dancigo uostą be langų stiklų ir kartu atsigabeno du sunkiai sužeistus asmenis.

Po šio įvykio "Savonoris" daug kartų buvo išplaukęs į jūrą ir dar ilgą laiką Baltijos jūros bangos plovė jo sužeistus šonus, bet daugiau tokios nelaimės neturėjo.

Bėgimas į laisvę, 1944 metų vasarą. →

V. Augustino nuotr.

Iš lenkų kalbos vertė KAZYS JANKŪNAS

HENRIKAS SIENKIEVIČIUS

SANTRAUKA IŠ PRAEJUSIŲ NUMERIŲ:

Lydėdami Kęstučio dukrą kunigaikštienę Danutę į Krokuvą, į karaliaus Jogailos laukiamo įpėdinio gimimo šventę, Macka ir jo brolvaikis Zbyška pakeliui pavijo būrį karių. Jų tarpe buvo kryžiuotis. Zbyškai, kuris savo širdies damai Danutei, keliaujančiai su kunigaikštienės dvaru, buvo pažadėjęs tris povo plunksnas nuo kryžiuočio šalmo, pasitaikė puiki proga pažadą ištesėti. Tad nieko nelaukdamas jis atstatė jietį ir paleido žirgą šuoliais. Būtų pervėręs kryžiuotį, bet buvo staiga sulaikytas garsaus riterio Povalos iš Tačevo, kuris tose vietose, karaliaus pavestas, žiūrėjo taikos ir tvarkos.

Pasirodė, kryžiuotis — komturas Lichtenšteinas — vyko kaip Ordino pasiuntinys ir apsaugos buvo lydimas į Krokuvą. Pulti pasiuntinį reikė mirtį. Toks buvo karaliaus įsakymas ir krašto paprotys. Povala gavęs iš Zbyškos garbės žodį, kad nebėgs nuo teismo už pasiuntinio puolimą, jo nesuėmė. Ir taip keliaudami jie visi netrukus pasiekė Krokuvą.

Kitą dieną nuėję ankstybųjų mišių ir sustoję prie katedros riteriai šnekučiavosi apie Vytauto rengiamą žygį prieš totorius ir stebėjo ateinančius pamaldoms. Tarp kitų mišioms atvyko ir komturas Lichtenšteinas.

—o—

Tuo pat metu praslinko pro juos ir pats Lichtenšteinas. Macka jį pažino iš kryžiaus, išsiūto ant apsiausto, bet jis nei Mackos nei Zbyškos nepažino, nes anksčiau buvo juos matęs šalmuotus, o per šalmą net ir iš arti galima buvo tik mažą veido dalį matyti. Praeidamas palenkė galvą Povalai ir Kirveliui ir netrukus su savo palydovais pradėjo lipti laiptais į katedrą atsargiais ir išdėžiais žingsniais.

Tuo pat metu pradėjo gausti varpai, išgąsdindami būrius katedros bokštuose prisilaikiusių kuosų ir balandžių ir pranešdami, kad netrukus prasidės mišios. Macka ir Zbyška, truputį sunerimę dėl staigaus Lichtenšteino pasirodymo, kartu su visais suėjo į bažnyčią. Vyresnysis riteris buvo labiau neramus, nes jaunesniojo dėmesys nukrypo į karaliaus dvariškius. Zbyška niekada savo gyvenime nebuvo matęs nei tokios bažnyčios nei tokių žmonių. Iš kairės ir dešinės jį supo žymiausi karalijos vyrai, garsūs savo patirtimi ir karais. Daugelis, kurių patarimu įvyko Didžiojo Lietuvos kunigaikščio sutuoktuvės su jauna ir žavinga Lenkijos karaliene, jau buvo išmirę, bet kai kurie dar buvo išlikę ir buvo labai gerbiami. Jaunasis riteris negalėjo atsižiūrėti kilnaus Krokuvos kašteliono Jaskos iš Tenčyno, kuriame darniai jungėsi griežtumas su kilnumu ir tiesumu. Jis stebėjosi ir kitų patarėjų kilniais ir išminties pilnais veidais ir daugybe kitų išdidžių riterių, lygiais nukirptais ant kaktų ir banguojančiais ilgais plaukais iš šonų ir užpakaly galvos. Kai kurie buvo užsidėję ant galvos plaukus prilaikančius tinklelius. Svečiai iš užsienio, Romos imperatoriaus pasiuntiniai, čekai, vengrai ir austrai su savo palydovais stebino savo apdarų įvairumu. Greta karaliaus sustoję Lietuvos kunigaikščiai ir bajorai, nepaisydami meto ir karštų dienų, vilkėjo apsiaustus, pamuštus brangiais kailiais; kietais ir plačiais apdarais vilkį rusų kunigaikščiai bažnyčios sienų ir auksinių papuošalų atspindyje atrodė lyg bizantiškieji paveikslai. Tačiau didžiausiu žingeidumu Zbyška laukė pasirodant karaliaus ir karalienės ir, kiek galėdamas veržėsi artyn prie Dievo stalo, kur netoli altoriaus buvo matyti dvi raudono aksomo pagalvėlės, nes karališkoji pora visada mišių klausydavo klūpodami. Ir ištikrųjų,

žmonėms neteko ilgai laukti: karalius įėjo per pirmąsias nuo zakristijos duris ir, kol priėjo iki altoriaus, galima buvo pakankamai prisiziūrėti. Jo plaukai buvo juodi, kaktoje kiek nuplikę, ilgi, šonuose užverstai už ausų; nuskustas veidas buvo juodas, nosis — smaila ir kuprota, palūpių kiek raukšlėti, akys — juodos, mažos ir žibančios, klaidžiojo iš vienos pusės į kitą, lyg skaičiuodamos susirinkusius žmones. Jo išvaizda švietė gerumu, bet kartu ir atsargumu, nes jis grynai laimės keliu buvo iškilęs augščiau, kaip tikėjosi, todėl nuolat turėjo sekti, ar jo veiksmai atitinka jo užimamą vietą ir ar niekas dėl jų jo nesmerkia. Todėl jo veide ir judėsiuose galima buvo pastebėti tam tikrą nekantrumą. Lengva buvo įspėti, kad jo pyktis turi būti staigus ir baisus ir kad jis yra tas pats kunigaikštis, kuris, netekęs kantrybės dėl kryžiuočių vyliaus, sušuko jų pasiuntiniams: "Tu prieš mane su pergamentu, o aš prieš tave su jietimi!"

Tačiau dabar tą įgimtą staigumą apvaldė didelis ir nuoširdus pamaldumas. Ne tik neseniai apsikrikštiję Lietuvos kunigaikščiai, bet ir nuo senėvių laikų pamaldūs lenkų didikai stebėjosi jo pamaldumu bažnyčioje. Dažnai jis klūpodavo ant plikų bažnyčios grindų; dažnai nenuleisdavo maldoje pakeltų rankų tol, kol jos pačios iš nuovargio nukrisdavo. Kiekvieną dieną išklausedavo mažiausia trejas mišias. Taurės nurengimas ir varpelio balsas Pakylėjimui pripildydavo jo sielą ekstazės, graudumo ir baimės. Po mišių išeidavo iš bažnyčios, lyg iš miego pabudęs, nurimęs ir geras. Todėl dvariškiečiai iš anksto patyrė, kad tuo metu yra geriausias metas prašyti dovanojimo ar dovanų.

Jadvyga įėjo per zakristijos duris. Ją išvydę, ir mišioms dar neprasidėjus, visi riteriai priklaupė, pagerbdami ją kaip šventąją. Zbyška taip pat priklaupė, nes nei vienas iš to didelio susibūrimo neabejojo, matą prieš save šventąją, kurios paveikslai netrukus dabins bažnyčių altorius. Griežtas ir atgailaujantis Jadvygos gyvenimas padarė tai, kad jau prieš kelerius metus ji buvo pradėta gerbti ne tik kaip karalienė, bet ir kaip šventoji. Iš lūpų į lūpas keliavo pasakojimai apie karalienės padarytus stebuklus. Buvo kalbama, kad prisilietimas prie jos rankos pagydydavo sergančiuosius ir kad nevaldomus sąnarius žmonės pagydydavo, apdengdami juos senais, karalienės vilkėtais rūbais. Patikimi liudininkai tvirtindavo savo ausimis girdėję, kaip kartą Kristus nuo altoriaus prakalbėjęs į karalienę. Svetimi karaliai ir net išdi-

dūs kryžiuočiai prieš ją priklaupdavo. Popiežius Bonifacas IX pavadino ją dievobaiminga ir Bažnyčios išrinktą dukterimi. Pasaulis sekė jos veiksmus ir atsiminė, kad ji buvo Anžų ir lenkų Piastų dinastijos vaikas, galingojo Liudviko duktė, išaugusi ištaigingame dvare, viena gražiausių pasaulio merginų, išsižadėjusi laimės ir pirmosios mergautinės meilės ir ištekėjusi už Lietuvos kunigaikščio, kad kartu su juo galėtų Kryžiui nusilenkti dar tebepagoniška Lietuva. Ko nepasiekė visų vokiečių jėga ir kryžiuočių galybė, ir jų žygiai bei marios išlieto kraujo, tą įvykdė vienas jos žodis. Niekada apaštalavimo garbė nenušvietė jaunesnės žmogystės ir niekada moters grožis nebuvo suspindėjęs tokiu angelišku gerumu ir tokiu tyliu liūdesiu.

Visose Europos pilyse ji buvo apdainuojama minstrelių, į Krokuvą atvykdavo riteriai iš tolimiausių kraštų pamatyti "lenkų karalienės"; žmonės ją mylėjo, kaip savo akių šviesą, nes vedybomis su Jogaila ji pakėlė savo krašto galybę ir garbę. Tikrai viena nuoskauda ilgai slėgė ir ją pačią ir visą lenkų tautą — savo išrinktajai Dievas ilgai nesuteikė laimės susilaukti kūdikio.

Bet pagaliau šitai nedaliai praėjus, linksma žinia kaip žaibas nuskriejo nuo Baltijos iki Juodųjų jūrų ir per Karpatus, pradžiugindama visus didelės valstybės žmones. Išskyrus kryžiuočius, ši žinia visur buvo džiaugsmingai sutikta. O pačioje Lenkijoje dar sustiprėjo įsitikinimas, kad Dievas visus karalienės maldavimus išklausa.

Todėl žmonės vykdavo pas ją maldauti, kad išprašytų jiems sveikatos, atvykę kraštų ir sričių atstovai jos maldaudavo išmelsti tai lietaus, tai giedros javpiūtei, tai gero medaus derliaus, tai gausios žuvies ežeruose ar žvėrių miškuose. Žiaurūs pasienio pilių ir sodybų riteriai, kurie iš vokiečių pasisavintu papročiu vertėsi plėšikavimu ar vieni kitų užpuldinėjimu, dėl vieno jos vardo paminėjimo kišdavo kardus atgal į makštis, paleisdavo belaisvius be išperkamosios duoklės, grąžindavo pagrobtąsias bandas ir ištiesdavo vieni kitiems taikos ranką. Visi bedaliai ir skurdžiai veržte veržėsi prie Krokuvos pilies vartų. Geroji jos dvasia skverbėsi į žmonių širdis, švelnino prispaustųjų likimą, ponų išdidumą ir teisėjų griežtumą ir švietė visam kraštui kaip laimės spindulys ir kaip teisybės angelas. Plakančiomis širdimis visi laukė besiartinančios palaimos dienos.

Riteriai atidžiai sekė jos kūno linijas, norėdami patirti, kaip ilgai jiems dar teks laukti sosto įpėdinio ar įpėdinės. Krokuvos vyskupas, kuris kar-

Prancūzų kunigaikščio Karolio Orleaniečio šarvai iš 1415 metų

tu buvo pasižymėjęs krašte ir net užsienyje gydytojas, dar nenumatė tai greitai įvyksiant, tačiau pagal to laiko papročius įvairūs ta proga ruošiami pasilinksminimai ir rungtynės turėdavo prasi-dėti iš anksto ir trukti ištisą savaitę. Karalienės apdaras buvo net per prastas. Seniau, kaip išau-gusi ištaigingame dvare ir būdama gražesnė už kitas savo amžiaus kunigaikštytes, mėgdavo puoš-tis brangių medžiagų rūbais, įvairiomis grandinė-lėmis, perlais, auksinėmis apirankėmis ir žiedais, bet dabar prieš kelerius metus pradėjo vilkėti ne tik vienuoliškus rūbus, bet net ir savo veidą pri-dengdavo, kad mintis apie savo grožį nesukeltų tuščio išdidumo. Patyręs apie pasikeitusią jos būklę, Jogaila veltui jai siūlė papuošti miegamąjį auksu, brokadais ir brangakmeniais. Ji aiškino, kad jau iš seno yra atsižadėjusi ištaigingumo; kad atsimena, jog dažnai gimdymas atnešęs ir mirtį ir kad šitokią Dievo malonę reikia sutikti ne su ištaiga, bet nusižeminimu.

Karalienė tik tada sutiko kiek pakeisti savo vienuolišką apdarą, kai motinystės pažymiai tik-rai išryškėjo, nes galvojo, kad tokiomis aplinky-bėmis nedera jai, kaip kokiai atgailautojai, už-dengti savo veidą.

Visų akys dabar su meile buvo kreipiamos į jos veidą, kurio nei auksas nei brangieji akmenys

negalėjo dar daugiau pagražinti. Pakeltomis į viršų akimis karalienė pamažu žengė nuo zakris-tijos durų prie altoriaus. Vienoje rankoje ji laikė maldaknygę, o kitoje — rožinį. Zbyška išvydo jos lelijinį veidą, dangiškas akis, angeliškus bruožus, pilnus rimties, gerumo ir atlaidumo — ir jo širdis pradėjo smarkiai plakti. Jis žinojo, kad pagal Dievo sprendimą jis turėjo mylėti ir savo karalių ir karalienę, bet dabar jo širdis staiga prisipildė didelės meilės, kurios negalima sukelti jokiais į-sakymais, bet kuri prasiveržia pati savaime, kaip ugnis ir kuri sukelia ir didelę pagarbą ir norą au-kotis. Zbyška buvo jaunas ir impulsyvus, todėl jam kilo noras kaip nors tą atsidavusio ir ištiki-mo riterio meilę parodyti darbais: kur nors nu-skristi, ką nors nudobti ir pačiam savo galvą prie jos kojų nulenksti. "Turbūt keliausiu su kunigaikš-čiu Vytautu, — kalbėjo — nes kur kitur karalie-nei pasitarnausiu, kai niekur kitur greitai karas nenumatomas." Jam net ir į galvą neatėjo, kad galima ir kitokiu būdu, ne tik kardu, ragotine ar kirviu karalienei pasitarnauti. Dėl to buvo pasi-ruošęs pats vienas pulti visą Timuro Raišojo ga-lybę. Jis norėjo tuoj pat po mišių sėsti ant arklio ir ką nors pradėti. Bet ką — ir pats gerai nežino-jo. Jautė tik, kad neišlaikys — nes jo rankos degė, trokšdamos veiksmų, ir jis pats visas degė... Visai užmiršo net ir jį supantį nesaugumą. Va-landėlei net ir pačią Danutę primiršo. Tik baž-nyčioje pasigirdus vaikiškiems balsams, jo mintys vėl grįžo prie Danutės, ir jis vėl pasižadėjo būti jai ištikimas ir nugalėti tris vokiečius.

Tuo tarpu jis vis nenuleido akių nuo kara-lienės ir sužadinta širdimi galvojo, kokios maldos galėtų pritikti karalienei. Mokėjo kalbėti Pater noster, kurį buvo išmokęs Vilniuje iš vieno pran-ciškono, bet ir tai ne visą, nes pabaigą buvo už-miršęs. Todėl dabar keletą kartų pakartojo tuos žodžius, kuriuos dar prisiminė ir kurie jo širdyje turėjo reikšti: "Duok mūsų mylimiausiajai kara-lienei sveikatos ir laimės ir saugok ją už viską la-biausiai". Bet kai taip meldėsi žmogus, kuriam grėšė teismas ir pavojus netekti galvos — nuo-širdesnės maldos negalėjo būti net ir visoje baž-nyčioje...

Pamaldoms pasibaigus Zbyška galvojo, kad taip jis galėtų pasirodyti karalienei ir pulti po jos kojų, o paskui — kad ir pasaulio pabaiga. Tačiau karalienė iš bažnyčios tiesiai nuėjo į savąsias pa-talpas ir (ji pasnikaudavo iki vidudienio) apgal-votai nesirodė linksmuose pusryčiuose, kuriuose dalyvaudavo karalius su savo artimaisiais ir rite-

riais ir kurių metu karalių ir jo svečius linksminavo juokdariai ir pokštininkai. Tuo pat metu prie Zbyškos prisitartinio Ilgamiškio riteris ir pašaukė jį pas kunigaikštienę.

— Patarnausi man ir Danutei per pusryčius, kaip mano dvariškis, — tarė kunigaikštienė, — ir gal tau pavyks kokių nors lakiu žodžiu ar veiksniu patenkinti karalių ir laimėti jo palankumą. Kryžiuotis, net ir pažinęs tave, nedrįs skųstis, kai pamatys, kad prie karališkojo stalo man patarnauji.

Zbyška pabučiavo kunigaikštienės ranką ir vėliau priartėjo prie Danutės. Nors jis buvo įpratęs prie karo daugiau, kaip prie gražaus elgesio prie stalo, tačiau žinojo, kas reikalinga riteriui veikti, iš ryto pamačius savąją damą. Jis pažėngė kiek į užpakalį ir staiga surimtėjęs ir, darydamas kryžiaus ženklą, balsiai pradėjo:

— Vardan Dievo, ir Tėvo, ir Sūnaus...

— Bet kodėl Zbyška dabar, po mišių, vėl meldžiasi? — teiravosi Danutė.

— Nes per šitą naktį tu tiek pagražėjai, kad aš net stebiuosi!

Mikalojui iš Ilgamiškio šitie keisti jaunesniųjų riterių papročiai nepatiko, todėl, patraukęs pečius, tarė:

— Ką ten veltui laiką gaišti, bambėdamas apie jos grožį!

Tuo pat metu trimito garsas paskelbė, kad pusryčiai jau paruošti. Kunigaikštienė, paėmusi už rankos Danutę, patraukė į karališkuosius kambarius, kur jos jau laukė susirinkę dignitoriai ir riteriai. Kunigaikštienė Aleksandra jau buvo atvykusi, nes kaip karalienės sesuo sėsdavo prie stalo garbingesnėje vietoje. Karalius sėdėjo paaukštintoje vietoje gale stalo. Greta jo sėdėjo Krokuvos vyskupas ir popiežiaus pasiuntinys Vaitiekus. Po jų atsisėdo abi kunigaikštienės. Žemiau Danutės įsitaisė buvęs Gniezno arkivyskupas Jonas, iš Silezijos Piastų kilęs kunigaikštis, Opolės kunigaikščio Boleslovo III sūnus. Zbyška buvo girdėjęs apie jį kunigaikščio Vytauto pilyje ir dabar, stovėdamas už kunigaikštienės ir Danutės, jį tuojau atpažino iš nežmoniškai susivijusių plaukų, atrodančių lyg bažnyčioj vartojama šlakstyklė. Dėl to lenkų kunigaikščių pilyse jis buvo pravardžiuojamas šlakstyklės vardu. Jis garsėjo savo linksmumu ir laisvais papročiais. Paskirtas Gniezno arkivyskupu prieš karaliaus valią, jis norėjo arkivyskupo sostą užimti ginklu, dėl to buvo pašalintas nuo vietos ir išstremtas iš krašto. Dėl šitos priežasties jis susidėjo su kry-

žiuočiais, kurie už tai jam davė vargūną Kameno vyskupiją Pamaryje. Pagaliau susipratęs, kad su galingu karaliumi yra geriau taikoje gyventi, jį permaldavo, grįžo į kraštą ir laukė, kol arkivyskupo sostas vėl pasidarys laisvas, nes tikėjo, kad ši kartą tikrai jį gausiąs iš atlaidaus karaliaus rankų. Jis stengėsi laimėti karaliaus širdį vykusiais sąmojais. Bet ir senas pasiilgimas kryžiuočių iš jo širdies neišnyko. Net ir dabar Jogailos pilyje, nors ir vengiamas kitų dignitorių ir riterių, ieškojo Lichtenšteino draugystės ir patenkintą užėmė vietą prie stalo greta jo.

Stovėdamas už kunigaikštienės kėdės, Zbyška pamatė, kad jis yra taip arti kryžiuočio, jog galėtų jį ranka pasiekti. Jo rankos pradėjo niežtėti ir pirštai gniaužtis, tačiau tai vyko impulsyviai, nes jis stengėsi tvardyti ir vijo šalin gundančias mintis. Tačiau jis negalėjo prisiversti nežvelgęs į plinkančią iš užpakalio Lichtenšteino galvą, kaklą, pečius ir krūtinę ir bandė įvertinti, ar daug jam tektų padėti darbo, susitikus su Lichtenšteinu kautynėse ar dvikovėje. Tam atrodė, kad per daug jėgos netektų įdėti, nes, nors kryžiuočio petiniai kaulai po ankštu, pilkos gelumbės apsiaustu ir atrodė stambūs, jis, palyginus su tokiu Povala, Paška, Sulymčikais ar kitais, sėdėjusiais prie karaliaus stalo, atrodė tik tarytum jų šešėlis.

Todėl Zbyška su tam tikru pavydu ir pasigėrėjimu sekė šituos jėgingus vyrus, tačiau jo dėmesį labiausiai traukė pats karalius, kuris, svaidydamasis žvilgsniais į visas puses, kartkartėmis vis užversdavo savo plaukus už ausų. Jo žvilgsnis akimirksniui sustojo ir ties Zbyška, kuris valandėlei pajuto savyje tam tikros baimės jausmą. Ir pirmą kartą jis pagalvojo apie jo laukiančią bausmę.

(Bus daugiau)

AUKOJO "KARIUI"

L. S. Ramovė Cleveland Skyrius	\$280.02
Juras St.	3.00
Alseika Pr.	1.00
Janulevičius L.	1.00
Šimėnas K.	1.00
Tervydīs V.	1.00

KARYS dėkoja rėmėjams už aukas. Ypatin-ga padėka priklauso Clevelando Ramovėnams už gausią auką — pelną gautą iš gegužinės įvykusių šį pavasarį.

ANUOS LAIKUS PRISIMENANT

PRANYS ALŠĖNAS

Nuslinko užmarštin daugelis vasarų, nukūprino laukai, nuėjo visa eilė pageltusių rudenių ir pražilusių žiemužių... O mano vaizduotėje, visdėlto, dar tebėra gyvas 1933-34 m. laikotarpio prisiminimas. Tai praleistieji nepilni pusantrų metų gusarų pulke, Kauno Žaliakalnyje, atliekant būtinąją karo tarnybą.

Prisimenu, medžiai jau krovė pumpurus, jievos ruošėsi žydėti, o mus vežė artimieji į stotį, palydėdami išvykstančius į kariuomenę. Tai buvo 1933 m. gegužės pradžia. Širdyje buvo kažko liūdna, gaila nežabotės jaunystės lakumo, nes aiškiai nujautai, kad kariuomenėje reikės truputį pasitempti drausmės atžvilgiu.

Taip ir sulėkėm, suvažiuavom iš visų Lietuvos kampelių. Mus pasitiko išdidžiai Žaliakalny bestovinės naujos, didingai atrodančios, gusarų pulko kareivinės, o po to, rajone, besikirstant į eskadronus, dalinių vadai.

Teko pakliūti į ryšių eskadroną ir tenai prasidėjo jauno gusaro gyvenimas su pirmaisiais vargais, vargeliais ir džiaugsmiais, o taip pat nuotykliais, nuotykliais.

APIE NUŠVILPTĄ SŪRĮ

Tenai susirinkom, norėtusi pasakyti, daug žalios, netašytos, bet vertingos medžiagos. Visi buvom jauni, dvidešimt vienerių metų jaunikačiai, tačiau mūsų nei išsiauklėjimas, nei manieros, toli gražu, nebuvo vienodos. Prisimenu kaip šiandien, tai buvo pačios pirmosios gusaravimo dienos. Grįžę iš pratimų ir, atrodė, dar tebejausdami tarpukajuose kietą balno keterą, laisvalaikiu vaikštinėjom kareivinių koridoriuje. Staiga atsidarė išorinės kareivinių durys ir įėjo eskadrono vadas, ltn. (vėliau — kapitonas) J. Čėsna. Kažkas nedrąsiai spėjo sukomanduoti "ramiai" ir ltn. Čėsna tuojau ėmė kalbinti, berods, nuo Pagirių kilusį jauną gusarą, iš tuometinės išvaizdos sprendžiant, "tikrą mamutės sūnelį", Karažą.

— Kaip pavadė? — klausia eskadrono vadas.

— Karaža, tamsta leitenante.

— Na, kaip einasi, kaip patenkintas kariuomenėje?

— O... šiaip būtų nieko... Tačiau, nepaspėjau atvažiuot, žiūrėk, kažkas sūrį nušvilpė iš sūduko, — apyliūdniu balsu skundėsi Karaža.

Visi, besiklausantieji eskadrono vado pokalbio su naujoku Karaža, žinoma, nežymiai nurijom nuo veidų šypsenų grimasas, o ltn. Čėsna, tarytum užuojautą reikšdamas, patapšnojo Karažai per petį ir nužygiavo raštinės link.

Iš kitų charakteringesnių ano meto naujokų dar neišdilo iš atminties kažkur nuo Paystrio kilęs Stanevičiukas, visuomet, atrodė dėvįs perdidelius batus pagal savo ūgį ir povyžą. Ir, gal dėl perdidelių batų, gal dėl kitokios priežasties, rytinės gimnastikos metu, voltžiruotėję, niekaip negalėdavęs peršokti per kumelę. Dar prisimena veidas vieno originalaus žemaičio, kurio pavardės, deja, neprisimenu. Jis tuo buvo charakteringas, kad, išsakydamas kasdieninius

savo vargus ir bėdas, vis lėtai žemaitiškai keikdavosi, tardamas: "Ach, tu žaltin, žaltin"...

NAUJOKAS, NORIS SKRISTI PADANGĖMIS

Kai jau mūsiskė laida buvo praėjusi šešių mėnesių jaunų gusarų apmokymą ir gavusi pilną gusarų vardą, tuomet sulaukėm rudens ėmimo žaliukų. Ir toj laidoj vieno kito charakteringesnio egzemplioriaus būta. Labai gerai prisimenu augšto ūgio, asketiško veido ir išviso gerokai padžiūvusį jauną gusarioką, Jurgį Juodį.

Iš pirmojo susitikimo pasirodė, jog tai būta žvalaus, gabaus ir labai draugiško vyro. Jis menininkas, berods, baigęs Kaune Meno Mokyklą, mėgęs piešti čiurlionišku vizijų stiliumi, na, ir išviso — lakiausios fizinės vaizduotės sutvėrimas. Jam benaujokaujant, kai laisvalaikiu nueidavom pas Marytę pieno ar grietinėlės išgerti, jis visuomet skūsdavosi, jog kavalerijoje permažas tempas. Ešą, joti rascia ar zovada — vieni niekai. Jam norėtusi lėkti augštai, viršum medžių, padebesimis... Beje, tenka truputį paaiškinti ir apie Marytę bei vaišiniąsi pienu ar grietinėle. Tai buvusi Žaliakalnyje užkandinė, visiškai netoli gusarų kareivinių, kurioje mes ir prieš mus buvusieji visuomet gurkšnodavom pieną.

O dabar grįžkim vėl prie mano gero prieteliaus, Jurgio Juodžio. Taigi, jis visą laiką ilgėjosi "spartesnio tempo", pagaliau, atpylęs naujokų apmokymą, išliejęs nemaža prakaito Petro Vileišio aikštėje, beplukdamas junginį ir bedarydamas žingsnio, risčios ar net zovados apvalesnius ir kamputesnius "voltus" į kairę ir dešinę, be to, vėliau dar spėjęs išdekoruoti gusarų kareivines iš vidaus ir iš oro pusių, pagaliau, išsiryšino ir persikėlė į Karo Mokyklą, kurią baigęs ir atlikęs stažą, buvo pakeltas į aviacijos leitenantus. Taigi, jau galėjo lakioti ir padebesimis... Dabar Jurgis, atrodo, randasi JAV ir jo pavardė figūroja "Kario" viršelyje žymimų bendradarbių sąrašė.

Dar vienas prisimintinas "rudeninis" naujokas — tai muzikas Bronius Budriūnas. Jis pasiekė pulką pavėlavęs, nes jam karinė tarnyba truputį buvo atidėta, leidžiant baigti muzikos studijas. Apie Bronių tik tiek galėčiau pasakyti, kad jis, vos pradėjęs gusaro "karjerą", pulke suorganizavo vyrų chorą, kuris buvo tikrai pasigėrėjimo vertas. B. Budriūnas — taip pat randasi Amerikoje.

Taigi, čia buvo sugretintos dvi lietuvių karių — naujokų grupės: žaliojo kaimo bernelių ir atėjusių į pulką jau prasimokiusių ir netgi studijas baigusiu asmenų. Tas sugretinimas padarytas sąmoningai, norint pabrėžti, kad, nežiūrint tokio intelektualinio skirtumo, eskadronuose ir kuopose naujokai tarpusavy susigyvendavo, nejausdavo jokio skirtumo ir, palikdami kariuomenės eiles, jausdavosi tarytum vienu tėvu vaikai. Kariuomenės gretos — taipogi buvo gili, logiška ir didinga jaunimo mokykla. Karinė mokykla kaimo jaunuoli išlėvendavo, ištiesdavo, itin praplėsdavo jo akiratį, o kitiems — net mokslus ar specialybės duodavo.

LIETUVIŲ SAJUNGA "RAMOVĖ" KRYŽKELĖJE

ZIGMAS RUMŠA

STRAIPSNIS DISKUSINIS

Lietuvių Sąjungos "Ramovė" legalizavimui ar reorganizavimui jau nuo seniai sėjama mintis įjungti į Amerikos Lietuvių Legioną — pasidaryti to legiono vasalu. Siūloma ramovėnams pasidaryti tokios organizacijos nariais, kuri pati yra nykimo laipsnyje ir jos pagrindiniai siekiai ne Lietuvos Valstybės atstatymo tikslas, bet lietuvių bendravimas, lietuvių tautos kultūros propagavimas, paradai, uniformos ir t.t. (Plačiau apie šį legioną rasime p.m. Karyje Nr. 7). Jeigu nevisai tiksliai, bet apytikriai Amerikos Lietuvių Legioną galima prigretinti prie tų Amerikos lietuvių organizacijų, kurių organizatoriai, prieš Pirmąjį Pasaulinį Karą, galvodami apie Lietuvių tautos laisvę ir didžiudamiesi lietuvių praeities karo žygiais, stengėsi per šias organizacijas įdiegti rusenanią patriotinę dvasią ir sulaukyti lietuvius linkstančius į nutautėjimą. Tokias čia kelias organizacijas galima paminėti, k.a.: Lietuvių Kareivių Draugystė, švento Mykolo Archangelo Draugija, Vytauto Posto Legionieriai ir panašiai. 1919—1923 metais, Lietuvos sūnams vežant priešą iš Tėvų Žemės, Amerikos lietuviai — veteranai taip pat organizavosi kovojantiems broliams padėti. Neskaitant smulkių lokaliųjų susibūrimų, buvo sudarytos dvi stambios centrinės organizacijos: Lietuvos Laisvės Sargų su centru New Yorke ir Susivienijimo Amerikos Lietuvių Kareivių su centru Chicagoje. Tačiau su ginklu kovojantiems broliams padėti gal vienas kitas teatvyko.

Pagal Lietuvių Sąjungos "Ramovė" statutą, visi nuo eilinio iki generolo buvusios Lietuvos Kariuomenės kariai ir lietuviai, tarnavę kitų valstybių kariuomenėse (atskiru skyriaus valdybos nutarimu) jungiasi į šią organizaciją, kad sutelktomis jėgomis pasipriešintų imperialistiniam — internacionaliniam komunizmui ir atstatytų Lietuvos Valstybę. Visi kiti uždaviniai tik išplaukia iš to pagrindinio nutarimo — tikslo ir yra antraeiliai. Turint ne reprezentacinį tikslą, bet Lietuvos Nepriklausomybės atstatymo idėją ar yra prasminga "Ramovėi" sutirpti minėtame legione? Tiesa, L.S. "Ramovė" prieauglio neturi, bet nyksta ir A.L. Legionas, nes tremtinių jaunimas pasirinko kitus kelius.

Todėl šalininku už L.S. Ramovės susijungimą su A. L. Legionu, ar tiksliau sakant, prie A. L. Legiono prisijungimo, tektų paklausti kam tas viskas daroma? Ar dėl legalizavimosi, kad pasinaudotu čarteriu, ar, kad Lietuvos karys netektų savo vardo? Jeigu tas daroma dėl formos ar laikino prisitaikinimo, tai iš dalies būtų pateisinama, bet jeigu tas daroma pagal antrąjį variantą, tai būtų skaudus smūgis Tėvynės laukuose kovojančiai tautai. Buvusios Lietuvos Kariuomenės kariai neturėtų slėptis ir išsižadėti, bet priešingai — didžiutis, kad buvo jos nariais ir tokiais toliau skaitomi, nes tos nuomonės pasilieka ir toliau mūsų tautiečiai už "Geležinės Uždangos". Tiesa, didesnė dalis lietuvių spaudos Amerikoje, ar tai

apie visą buvusią Lietuvos Kariuomenę, ar tai apie jos pavienius asmenis, jų gerąsias puses ir darbus apeidama ar neįmatydama, rašo apie pripuolamą blogį ar pasitaikusias joje neigiamybes, tirštindama viską tą juodomis spalvomis, apsilenkdama dažnai su tiesa. Pasitaikydavo neigenybių, bet ar jų nėra ir kitose pavyzdinėse kariuomenėse? Tačiau pamirštant gerąsias jos puses, ar vertėtų šiais laikais tik vien blogąsias puses be reikalo minėti, kas gal sudaro priežastį išsižadėti savo kariuomenės?

Palikim istorijai ir istorikams, kurie daugiau kompetetingi, tarti žodį dėl buvusios Lietuvos Kariuomenės atliktų didžiųjų darbų, atstatant 1918—1923 metais Lietuvos Valstybę ir tos kariuomenės gana ryškų įnašą Nepriklausomybės laikais į visos Lietuvos gyvenimo sritis. Norėčiau tik priminti buvusios Lietuvos Kariuomenės tragedijos metu iškilusius ryškesnius momentus, sugrupuojant juos šitaip:

1. 9 p. L.K. Vytenio pulko žygis, okupuojant Sovietų Sąjungai Lietuvą ir jo vėlesnis didvyriškas pasipriešinimas.

2. Atskirų mažesnių dalinių ar pavienių karių, ypač iš žalojo kaimo jaunimo, pasipriešinimai priimti savanoriškai priešai Raudonajai Armijai.

3. Dėl "Didžiųjų" politinių kombinacijų persiformavusios į pagrindį Lietuvos Kariuomenės (turiu galvoje ir atsargas paruoštas taikos metu) 1941 m. birželio 22 d. sukilimas prieš okupantus ir išvalymas Lietuvos krašto nuo bolševikų.

4. Mūsų Savisaugos Dalinių narsios kovos prie Ilmenio ežero ir kituose frontuose.

5. Didžiausiam vokiečių nustebimui, generolui Plechavičiui trumpai prašant, keliu dienų laikotarpį, nepaprastu tikslumu ir greitumu susiorganizavo Vietinė Rinktinė, nors išviršiniai žiūrint Lietuvos Kariuomenė ir jos štabai neegzistavo. Ja galima buvo didinti iš keliolikos tūkstančių iki kelių dešimčių tūkstančių kovotojų, nes savanorių netrūko. Kieto žemaičio — generolo Plechavičiaus vadovaujama, ši Rinktinė nebuvo atiduota vokiečių karo mašinai, bet paleista ir jos dalyviai tampa anų dienų partizanų pradininkais, o pats vadas su savo štabu patenka į koncentracijos stovyklą, kad išgelbėtų Lietuvos jaunimą.

6. Mūsų pavienių karių didvyriški pasižymėjimai paskutiniojo karo žygiuose.

Tie visi momentai yra mūsų pasididžiavimas, mūsų druska ateities Lietuvos vadavimo žygiams. Jie laukia kario — rašytojo plunksnos, kad mes prisimintume, kad juos išgarsintume mūsų tautoje, ypač lietuvių brestančiam jaunimui, kuriam jie būtų kelrodis ateities Tėvynės laisvinimo darbuose. Taigi ar ta viską atliksime, jeigu jau nebūsime ramovėnais? Persiorganizavę mes greičiau nuo vaisingo šio krašto

SPORTAS JAV KARIUOMENĖJ

Sportas šio krašto kariuomenėje užima gana svarią poziciją, nes jo pagalba grūdinama karių dvasia ir ryžtingumas. Tą gerai supranta kariuomenės viršūnėse esantieji asmenys, kurie suteikia galimumą jos eilėje esančiam jaunimui lavinti savo fizines, o kartu ir dvasines savybes.

Savu pobūdžiu sportą kariuomenėje būtų galima suskirstyti į 3 pagrindines rūšis: reprezentacinį, reguliarų-mokomąjį ir laisvalaikio — pramoginį.

Pirmos rūšies sportas yra daugiau pasiekiamas labiau pažangiems kariams sportininkams, daugiausia profesionalams arba buvusiams universitetų, kolegijų ir aukštųjų mokyklų rinktinių žaidėjams. Tokie turi nemažą galimybių patekti į paskirų pulkų, divizijų arba stovyklų rinktines ir savo sporto šakos sezonais naudoti armijos laiką treniruotėms ir rungtynėms.

Labiausiai populiarios sporto šakos yra: futbolas, krepšinis ir beisbolas ir jose dalyvaujantieji iškilieji žaidėjai retai mato šautuvą. Taip pat gerokai populiarios yra individualinės sporto šakos, pav.: boksas, imtynės ir baulingas. Žinoma, jos nesutraukia tokio didelio susidomėjimo, bet pirmaeiliams žaidėjams čia yra teikiama daug lengvatų. Kiek blogiau yra stalo ir lauko tenisininkams, europietiško futbolo žaidėjams ir tokių šakų sportininkams, kurios šiame krašte iš viso nėra populiarios ir civilinių tarpe. Pavyzdžiui, kiek teko sužinoti, JAV yra tik viena europietiško futbolo reprezentacinė stovyklos komanda, būtent Fort Carson, Colorado. Nors tokioje Vokietijoje jų yra gana daug ir tik todėl, kad ten futbolas yra labai populiarius civilinių tarpe.

Reprezentacinis sportas kariuomenėje yra gana augšto lygio, nes, kaip minėjome, jį atstovauja tik iškilnesnieji sportininkai. Pereitais metais, šių eilučių autoriui Fort Lewis, Washington stovykloje teko stebėti visos armijos krepšinio pirmenybes, dalyvaujant JAV, Europos ir Havajų amerikiečių karių penketukams. Čia buvo galima pamatyti tikrai gražių kovų ir pačių geriausių krepšinio žaidėjų, anksčiau buvusių kolegijų ir All-American žvaigždžių.

Toliau tenka pakalbėti apie antros rūšies sportą — reguliarų - mokomąjį, prieinamą ar net būtiną visiems kariams. Čia reikia įskaityti mankštą ir bendro pobūdžio sportą užsiėmimų metu.

Į mankštą kariuomenėje krepiamas itin didelis dėmesys ir yra stovyklų, kur jai yra skiriama 1 valanda dienoje. Bendro pobūdžio sportui skiriamas valandų skaičius įvairuoja įvairiose stovyklose kas pri-

stalo ir minkšto guolio pavargsime savo tautai, o lietuviškas jaunimas negrižtamai išnyks Tėvynei. Už šį darbą ir istorija nepagirs buvusios Lietuvos Kariuomenės karių emigracijoje.

Ramovėnams, prieš darant galutinį sprendimą, dar kartą tektų pasvarstyti ar nėra galimybių L.S. "Ramovė" išlaikyti savistoviai. Juk turime pavyzdžių, k.a.: Teisininkai, Agronomai, Inžinieriai, Architektai, Miškininkai, Šauliai ir kitos Laisvoje Lietuvoje veikusios profesijos ir organizacijos turi savo savistovius organizuotus susibūrimus. Jeigu nėra galimybės Lietuviai Sąjungai "Ramovė" savistoviai išsilaikyti, tai geriausia pasilikti prie Lietuvos Bendruomenės ir

Fort Lewis, Wash. stovykloje, per kurią yra perėję ir nemaža lietuvių.
E. Sulaičio nuotr.

klauso pulkų ar divizijų vadų. Bet jam yra skiriamos maždaug 8 valandos savaitėje. Dažnai čia kiekvienam yra leidžiama laisvai pasirinkti sporto šaką ir joje lavintis. Į šią kategoriją būtų galima įskaityti ir įvairias kuopų, baterijų ar panašių vienetų vidaus bei tarpusavio varžybas, kurios daugiausia yra pravedamos šiuo laiku.

Trečia ir paskutinė sporto rūšis yra laisvalaikio sportas, kuris taip pat prieinamas visiems kariams. Čia daugiausia reiškiamasi stalo tenise ir biljarde, nes jiems žaisti priemonės yra kiekviename "Service Club'e". Tie "Service Club'ai" vykdo ir šių šakų pirmenybes, kurios sutraukia nemažą dalyvių, nors augštu lygiu nepasižymima.

Taip pat yra galimybių laisvalaikiu naudoti stovyklų sporto sales, jose esančius sporto įrankius ir baseinus. Žinoma, čia yra nustatytos valandos ir kartais kiekvienam tenka pasitenkinti tik tam tikru trumpu laiku.

Baigiant reikia pažymėti, kad čia pateikti duomenys yra paimiti grynai iš asmeninės patirties. Tai tik daugiau vaizdas, susidarytas gyvenant keliose kariuomenės stovyklose ir čia atpasakotas skaitytojams. Bet jis, su mažomis išimtimis, gali būti pritaikomas ir visai JAV kariuomenei.

Edv. Sulaitis.

ATSIŪSTA PAMINĖTI

TĖVYNĖS SARGYBOJE, Juozas Vaičieliūnas. Lietuvos karininko-lakūno atsiminimai 1932-1941. Iliustruota 15 nuotraukomis, viršelis dail. T. Valiaus, 230 psl. Išleido autorius, pas jį ir gaunama. Ka'na \$3.00, siųsti: J. Vaičieliūnas, 195 Drinkwater St., SUDBURY, Ont. Canada.

leistinuose rėmuose, pagal esamas galimybes, Tėvynės vadavimo darbo ratą sukurti.

Tektų priminti, kad čia atvykę buvę Lenkijos kariai sukūrė savo organizaciją, "Kolo Armiji Krajowej", kol kas jos performavimais neužinteresuoti.

L.S. "Ramovė" įsijungimo šalininkai turėtų dar atsižvelgti į padėtį veikiančių L.S. "Ramovė" skyrių Australijoje, Kanadoje ir kitur, kurie kažin ar panorėtų būti Amerikos Lietuvių Legiono priklausomybėje. Šalpos reikalų praktika to nerodo. Dabar į L.S. "Ramovė" telpa visų kraštų lietuviai kariai, bet į A.L. Legioną ar sutilps Australijos, Kanados, Lietuvos, Vokietijos ir kitų valstybių piliečiai?

BŪKIME PRAKTIŠKI

Karys be šautuvo ne karys. Taiklus, sąmoningas ir mokąs prisitaikinti prie vietos, laiko ir aplinkybių karys yra pavojingas ir baisus priešui.

Mūsų priešas galingas, taigi mes turime būti labai gerai pasiruošę kovai, visuomet ir visur stoti į mūšį ir jį laimėti. Ginklai ir pasiruošimas reikalauja pinigų. Vadinas, be pasišventimo ir pasiryžimo dar reikalingos ir lėšos. Skurdžiai ir beturčiai negali kovoti ir jų ryžtas pasmerktas pralaimėti. Kartą paklaustas didysis prancūzų karo vadas Napoleonas, ką reikia turėti, kad būtų laimėtas karas. Jis atsakė: pinigų, pinigų ir dar kartą pinigų. Mūsų liaudis, žinodama pinigų vertę, sako, kad aukso yla ir dangų praduria. Šių laikų karas reikalauja iš tautų sukaupti ne tik visas dvasines jėgas, bet ir ekonominius išteklius.

Politiniai vėjai ir atominiai sprogdinimai rodo, kad kalbos apie taiką yra tik žaidimas, o tikrovėje ruošiamasi žūt būtinei kovai.

Mūsų laisvės kova sulėtėjo. Aplinkybės rodo, kad mūsų kovą reikia iš trumpų ėjimų perkelti į tolimesnes distancijas. Dėl mūsų vienišų niekas komunistams karo neskelbs. Mūsų šių dienų problema yra lietuvių išlaikymas ir pasiruošimas kovai. Atrodo, kad mes vieni Lietuvos neatvaduosime. Ji bus vaduojama drauge su kitomis Europos pavergtomis tautomis tuomet, kada laisvasis pasaulis galutinai įsitikins, kad su komunistais sugyvenimas neįmanomas ir kad pasaulis negali būti ramus ir gyventi taikoje, kol komunistai laiko pavergę šimtus milijonų žmonių. Vadinas, šiandien mūsų visų svarbiausias uždavinys išlaikyti lietuvių ir seną mūsų karių savanorių dvasią ir jėgas.

Mūsų švietimo, sporto, kariniai ir kultūriniai reikalai ir jų išlaikymas reikalauja lėšų. Apgailėstaudami turime pripažinti, kad tiek senieji, tiek ir naujieji išeiviai nesame pakankamai pinigingi, kad tuos reikalus galėtume stipriau paremti. Be lėšų mes nieko

geresnio nenuveiksime. Taigi jau pats laikas rimtai susimąstyti ir pagalvoti kaip ir iš kur lėšas sutelkti savo asmeniškiesiems ir tėvynės vadavimo reikalams.

Tik sveikas kūnu ir dvasia ir gerai materialiai aprūpintas vyras yra geras karys ir tinka kovai.

Ko mes negalime padaryti atskirai, tai turime atlikti bendromis jėgomis, susitelkę kooperacijos būdu. Neveltui sakoma, kad kai du stos — visados daugiau padarys. Amerikoje mes jau atsigavom, ir jau neviešo kišenėje žvanga tūkstantinė kita ir žvengia prie nuosavo namuko durų automobilis.

Atsiminkime, kad sėstame ir jėgos mažėja. O dalis mūsų brolių karo invalidų jau ir šiandieną nebegali dirbti fabrikuose. Neilgai tversime ir mes.

Amerikos atrasti jau nereikia — ji atrasta. Teskime mūsų karių buvusią ekonominę politiką Lietuvoje. Karių ekonominė bendrovė turėjo savo krautuves, siuvyklas, invalidai dirbtuves, siuvyklas ir krautuves, kurios darė milijonines apyvartas. Jose dirbo kariai invalidai, kariai ekonomistai ir kt. specialistai.

Ne tik Lietuvoje, bet ir čia Amerikoje kooperacija proteguojama, remiama ir gauna pirmenybės prieš atskirus asmenis. Manychiau, kad Ramovėnų Centro Valdyba turėtų paruošti kooperatyvams įstatus, juos inkorporuoti ir išsiuntinėti skyriams. Centre ir skyriuose, žiūrint kur ir kam patogesnės sąlygos, įsisteigs krautuves, barai, valgyklos, remonto bei kraustymo ir kt. imonės ir bankeliai. Čia galės gauti darbo mūsų kariai specialistai, karo invalidai ir tie, kurių fabrikai nepriima. Mūsų sudėtos sutaupos, pajai, indėliai ir paskolos duos galimybės pradėti biznį, neš daugiau negu bankų mokami procentai, o gryną pelno dalį galėsime skirti lietuvių išlaikymui ir Tėvynės vadavimo reikalams.

Būdami ekonomiškai pajėgūs, turėsime didesnę ir kietesnę kumštį ir svorį ir Tėvynės vadavimo reikaluose. Atsiminkime, kad žydai, būdami ekonomiškai pajėgūs, po 2000 metų ne atkariavo, bet nusipirko sau Izraelį. Tai sektinas pavyzdys. Nedelskime! Jėgų ir ekonomistų turime pakankamai.

J. Kiaunė

ĮDOMU SKAITYTI IR PRISIMINTI

Juozas Vaičieliūnas

Juozas Vaičieliūnas. TĖVYNĖS SARGYBOJE. (Lietuvos karininko — lakūno atsiminimai 1932—1941 m.). Sudbury, Ontario, 1955 metai. Viršelis dail. T. Valiaus. Išleido autorius. Rinkimo darbą atliko spaudos bendrovė "Žiburiai". West. Toronto, Ont. Iliustracijų knygoje 15. Kaina 3 doleriai.

Lietuvos karo aviacijos kpt. J. Vaičieliūnas atliko tikrai gražų ir mūsų karinei istorijai naudingą darbą — parašė ir išleido savo atsiminimus iš 1932—1941 m. tarnybos Lietuvos kariuomenėje. O tokių atsiminimų mes labai trūkstame.

Autorius savo atsiminimus suskirsto į penkis dalis: 1. Tarnyba

4 pėst. L. K. Mindaugo pulke. 2. Tarnyba Karo Aviacijoje, 3. Lietuva netenka Nepriklausomybės, 4. Kelionė į Sovietų Sąjungą, 5. Vokiečių — Sovietų Sąjungos karas.

Pirmausia autorius aprašo savo praleistas dienas Karo Mokykloje ir pėstininkų pulke, vėliau Karo Aviacijoje. Aprašinėja ne tik tarnybinį gyvenimą, bet ir privatinį. Paliečia ir neigiamąsias karių puses.

Rusams okupavus Lietuvą, prisimena lietuvių karių gyvenimą (karo aviacijos) bolševikų vergijoje, paliečia kai ką ir iš civilinių gyventojų, su kuriais jam anuomet teko susitikti.

Gavęs atostogų, drauge su kitu lietuviu karininku vyko į Sovietų Sąjungą pažinti jos gyvenimą. Aprašinėja savo išgyventus įspūdžius Sovietų Sąjungos miestuose, geležinkelių stotyse ir kitur.

Prasidėjus vokiečių — sovietų karui, aprašinėja savo atsipalaidavimą iš raudonosios armijos eilių, pabėgimą su lėktuvu ir patekimą į vokiečių nelaisvę. Ką išgyveno nelaisvėje ir kaip buvo paleistas į laisvę.

Atsiminimuose įdėta 15 paveikslų iš Lietuvos kariuomenės pėstininkų ir karo aviacijos gyvenimo. Yra įdėtos ir žuvusiųjų arba mirusiųjų Lietuvos karo lakūnų bei žvalgų sąrašas. Čia noriu pataisyti vieną klaidą. Autorius minimame sąrašė rašo, kad kpt. R. Marcinkus žuvęs 1941 m. belaisvių stovykloje Vokietijoje. Jis žuvo (buvo

vokiečių sušaudytas drauge su anglų lakūnais, mėginusiais pabėgti iš nelaisvės) 1944 m. Turiu iš Škotijos atsiųstus du kpt. R. Marcinkaus atvirukus, rašytus iš belaisvių stovyklos Vokietijoje. Vienas rašytas 1942 m., o antras 1944 m. vasario 5 d.

J. Vaičeliūno atsiminimai "Tėvynės Sargyboje" įdomūs ne tik buvusiems 4 pėst. pulko ir karo aviacijos kariams, bet bendrai visiems, kas mėgsta atsiminimus skaityti. Rašo paprastai, be jokių pagražinimų ir ištesimų. O tai vertinga istoriniu atžvilgiu.

Autorių už tai tenka pagirti, kad jis drįso ir netingėjo savo atsiminimus parašyti ir išleisti. Jis yra pavyzdys tiems, kurie turi daug įdomių ir vertingų atsiminimų, bet tingi net trumpai mūsų laikraščiams parašyti. Paprašyti teisina-

si, kad Lietuvoje likę jų giminės ir biją jiems pakenkti. Tai tik tuščias pasiteisinimas. Bijai tikrąja pavarde, gali slapyvardžiu pasirašyti. Bolševikai nors ir gudrūs, bet nėra antžmogiai, kad viską mokėtų susekti. Jeigu bolševikai sugebėtų taip sekti atsiminimus, kaip daugelis mūsų perdėtai įsivaizduoja, tai tikriausiai aš 1940—1941 m. būčiau išvežtas į vergų stovyklas už savo 1918—1919 m. atsiminimus, prirašytus Nepriklausomybės laikais Lietuvos ir Amerikos lietuvių spaudoje.

Nevisi turime kantrybės parašyti knygas. Kiti, kas turime įdomių atsiminimų, parašykime "Kariui" ar kuriam kitam laikraščiu. Visi mielai deda atsiminimus, nes skaitytojais mėgsta juos skaityti. O tų atsiminimų taip mums trūksta!

St. Butkus

Kariuomenės vadas gen. S. Raštikis aviatorių šventėje. Į dešinę div. gen. Adamkavičius — 2-ros div. vadas, brig. gen. A. Gustaitis — aviacijos v-kas ir gen. št. plk. J. Rapšys — aviacijos štabo Klišė: J. Vaičeliūnas "Tėvynės Sargyboje"

KARIAI

ir jaunimas

JŪRŲ SKAUTAMS ATMINTINA DIENA

Nuo 1933 m. Jūrų skautų istorijoje liepos 15 diena turi ypatingą reikšmę ir tam tikras apeigas. Pasaulyje nėra lietuvių skautų vienetų, kuris vienokiu ar kitokiu būdu šios tragiškos dienos nepamintėtų.

1933 m. liepos 15 d. Klaipėdos uoste bangų užmestas ant siauros uolos, sudužo pirmas lietuvių jūrų skautų laivas, kartu nutraukdamas į jūros dugną tris jaunus jūros skautus.

Prisimindami tą dieną jūrų skautai Nepriklausomoje Lietuvoje susirinkdavo šiaurės molo gale, kur žuvo "Budys", ir iškilmingai nuleisdavo į jūrų gelmes kuklų vainiką. Netekus Klaipėdos uosto, ši tradicija buvo tęsiama šventosios uoste. Čia vainikas buvo leidžiamas ne nuo molo, bet nuo karo laivo "Pr. Smetona" atviroje jūroje. Taip būdavo pagerbiami netik žuvę jūrų skautai, bet ir visi lietuviai jūrininkai, kurie žuvo už idėją: Lietuva — jūrinė valstybė.

Ir tremtyje šią dieną jūrų skautai mini iškilmingai, svetimuose vandenyse nuleisdami vainikus ir prisimindami "Budžio" žuvimą.

J. sktn. L. K.

MŪSŲ ŠEIMOJE

Liepos 4 d. savaitgalį Akademiniškas Skautų Sąjūdis buvo surengęs savo stovyklą Berlin rezervate, prie Deerfield miestelio, Ohio.

—o—

Studentai at-kai vasaros stovyklą rengia Bath miestely, Ohio. Šioje stovykloje numatyta surengti korporacijų dieną. Stovyklos laikas: rugsėjo 5 iki rugs. 11 d.

—o—

Studentų skautų korporacija "Vytis" pradėjo savo korespondencinę sueigą. Jos tikslas praveisti Korp! organų rinkimus bei priimti kadenciją baigiančiųjų organų pranešimus. Šiai sueigai praveisti iš detroitiečių vytičių sudaryta rinkiminė komisija, kurion įeina L. Penčiūra, A. Maciulevičius ir A. Racka.

Čikagos jūrų skautai su vainiku.

Čikagos jūrų skaučių laivas "Vėtra", iš kurio buvo nuleistas vainikas

Birželio 18-19 dienomis Detroitė ivyko Lietuvių Studentų Santaros sąskrydis, kuriame V. Kavolis skaitė paskaitą tema "Organizaciniuose ratuose".

—o—

Lietuvių skautų vadovai stropiai ruošiasi pasaulinei jamborė. Šiam reikalui yra sudaryta speciali komisija, kuri ruošia parodėlę ir propagandinius leidinius. Reprezentaciam lietuvių vienetai jamborė vadovaus ps. St. Naginionis iš Montrealio, Kanados.

—o—

New Yorke įsisteigė korporacijos Giedra skyrius. Ši korporacija apjungia studentes ateitininkes — visumenininkes. Giedros šūkis — "Į kalnus, į augštybes!" — augštų dorybės ir lietuviybės puoselėjimas. Laikinąją valdybą sudaro T. Ivaškaitė ir I. Banaitytė.

—o—

New Yorke ir New Jersey skautai ir skautės rengia savo stovyklą Patchogue, Long Island, N. Y., nuo rugpjūčio 27 iki rugsėjo 5 d.

—o—

Liepos 4 d. savaitgalį smagia stovyklą buvo surengę New Yorke šviesiečiai ir santariečiai Port Jervis, N. Y.

—o—

Mūsų skautės ir skautai Vokietijoje šią vasarą numato stovyklauti įvairiuose Europos kraštuose — Anglijoje, Austrijoje, Prancūzijoje ir Švedijoje. Vokiečių skautų s-ga pažadėjo paremti mūsų skautų išvykas.

JAV

• Nuo rugpiūčio mėn. Jungtinio Štabo sudėtis bus sekanti: pasilieka savo pareigose Jungtinio Štabo V-kas adm. Radford, Aviacijos Štabo V-kas gen. Twining ir paskirtas naujas Armijos Štabo V-kas gen. Taylor, parašiutininkas. Paskutinio karo metu, dar prieš invazijos pradžią jis buvo Prancūzijoje nusileidęs su parašiutininkų divizija vokiečių fronto užnugaryje, dabar esąs Vyr. UN Pajėgų Vadas Korėjoje. Laivyno Operacijų V-ku paskirtas gen. Burke, nežiūrint vyresniškumo, pagal kurį jis buvo 91-ju iš eilės. Jis žinomas kaip narsus kovotojas tiek kautynių lauke, tiek Pentagone dėl laivyno rolės ginkluotų pajėgų sudėtyje.

Prezidentas tiki, kad šios sudėties štabas sklandžiau vykdys jo karinius planus.

• West Point Akademija išleido 471 karininką, o Annapolis, Laivyno Akademija — 740.

• Birželio 15 visoje Amerikoje buvo prarastas atominio pavojaus bandymas. Buvo daleista, kad atominių puolimą išgyveno 58 miestai, kuriuose buvo užmušta 8,200,000 ir sužeista 6,550,000 žmonių.

Įvertinant bandymą padarytos sekančios išvados:

Federalinių, valstybinių ir miestų civilinės apsaugos apmokamų ir savanorių pareigūnų veikimas pavojingai nepatenkinamas:

paruošta tik maža dalelytė maito, medicinos reikmenų, rūbų ir

Karinės žinios

kitų atsargų, kurios būtų reikalingos atominiam puolimui įvykus; slėptuvės kiekio ir kokybės požūriais nepakankamos;

tačiau susisiekimas visai patenkinamas.

Visa Amerikos vyriausybė su prezidentu bandymo metu iš Vašingtono išsikėlė į slaptą atsarginę vadovietę. Bet rusai tos vadovietės tikslią vietą žinojo keletą dienų prieš bandymui prasidedant.

• Kom. Kinija paleido 4 lakūnus, kurie buvo nuteisti už Kinijos saugumo pažeidimą. Teisme lakūnai prisipažino kalti ir buvo nuteisti "tuojau deportuoti".

To pasėkoje Pentagone kyla skirtingų nuomonių, kaip karo belaisviai turi laikytis belaisvėje. Karinis statusas neleidžia priešui pasakyti daugiau, kaip savo pavarde, laipsnį ir eilės numerį. Komunistinis "smegenų plovimas" įneša naujus faktorius apsprendžiant belaisvių laikyseną.

VAK. VOKIETIJA

• Jau žinoma kurie generalai vadovaus beatsikuriančiai Vokietijos kariuomenei.

Generaliniu Kariuomenės Inspektorium skiriamas gen. Cruwell, kuris yra tankų specialistas. Jis tankų divizijoms vadovavo žygyje į Rusiją, jis užėmė Belgradą ir dalyvavo Graikijos invazijoje. 1942 m. jis vadovavo šarvuotųjų korpiui gen. Rommel Afrikos Korpe. Gen. Rommel laikinai išvykus Vokietijon, gen. Cruwell ėjo jo pareigas. Išskridęs lėktuvu pasižvalgyti virš El Alameino buvo pašautas ir pateko anglių nelaisvėn.

Štabo V-kas bus gen. Heusinger, buvęs Hitlerio Vyr. Generaliniam Štabe, pasižymėjęs operacijų ir tiekimo pplanavime. Karinę tarnybą jis pradėjo eiliniu prieš 40 metų. Atentato prieš Hitlerį momentu jis stovėjo šalia Hitlerio ir buvo sužeistas. Jis žinojo apie ruošiamą sąmokslą, bet nežinojo tikros datos. Jis buvo priešingas Hitleriui, bet nepritarė pačiam atentatui.

Skautų Vyčių sąskrydis Waterbury, Conn., įvykęs balandžio 23 d. V. Alksninio nuotr.

Birželio 19 d. Watertowne, Conn. p. Devenių ūkyje įvyko Atlanto pakraščio geriausių skautų vienetų skautiško nažangumo varžybos. Laimėtoja išėjo: jaun. skautu būrelis iš Hartfordo, skautų skiltis iš Worcesterio ir skautų vyčių būrelis iš New Britain. Laimėtojams įteiktos vertingos dovanos, kurias parūpino rytinio Atlanto pakraščio skautų tėvų-rėmėjų komitetai.

—o—

New Yorko skautų draugovės vadovai yra V. Gobužas, V. Vaitaitis, V. Alsknis ir G. Surdėnas. Visi yra Korėjos karo veteranai.

—o—

Ps. J. Benešius yra paskirtas naujuoju Hartfordo skautų vietininku. Iki šiol vietininko pareigas ėjo sktn. V. Nenortas.

Po atentato buvo areštuotas, bet vėliau paleistas be paskyrimo.

Pėstininkų Inspektorium skiriamas gen. Wenck, 54 m., rusų fronte jis vadovavo armijai. Paskutinėmis Vokietijos dienomis buvo pavestas ginti Berlyną, bet kadangi buvo per vėlu, beliko tik pasiduoti, ir jis pasidavė vakariečiams.

Aviacijos V-ku numatytas gen. Galland, 42 m., būdamas 29 metų jis buvo pakeltas į generolus, kaip numušęs 107 vakariečių lėktuvus. Prieš karą buvo sklandymo inžinierius, dalyvavo Ispanijos kare. Po karo jis buvo karo aviacijos patarėju Argentinoje.

Laivyno V-ku skiriamas kpt. Kretschmer, 42 m., buvęs povandeninio laivo vadas, paskandinęs 313,600 tonų anglų laivų. Karo metu jis buvo žinomas kaip "Atlanto vilkas". 1941 m. anglai jį pačiupo nelaisvėn.

Sausumos kariuomenė bus padalyta į dvi armijų grupes. Šiaurinei armijų grupei vadovaus gen. von Manteuffel, kuris vadovavo vokiečių priešpuoliui vad. Bulge kautynėse 1944 m., sužlugdydamas vakariečių greitos pergalės viltis.

Pietinei armijų grupei numatytas gen. von Schwerin, 56 m., karys nuo 15 metų savo amžiaus. Antrajam Karui prasidedant buvo Gen. Štabe, bet kadangi nesutiko su Hitlerio nuomone perkeltas į kautynių junginius.

Pačios kariuomenės organizavimas dėl pasaulinių politinių įvykių raidos nusitęsia šių metų rudenin.

SOVIETŲ RUSIJA

• Amerikos slaptai surinktų žinių įvertintojai, iš jiem prieinamų žinių daro išvadas, jog rusai pereina prie preventyvinio karo strategijos, kurios pagrindas yra — jei nori laimėti, pulk pirmas, kitaip pralaimėsi.

Paskutiniai Maskvos politiniai ir kariniai veiksmai turi ženklų, jog rusai tokiam puolimui rengiasi.

Rusai, norėdami laimėti laiko ir užliūliuoti vakariečių budrumą, pradėjo taikos ofensyvą (Austrija, Jugoslavija), neutralaus bloko sudarinėjimą, kalbas apie nusiginklavimą. Tuo tarpu jie ruošiasi pilnu tempu puolamajam karui.

Rusai priėję išvados, jog gintis nuo atominio puolimo jiems būtų labai sunku, geriausias gynimosi būdas — staigiai, netikėtai pulti priešą ir jį sunaikinti.

KOM. KINIJA

• Nacionalistų partizanų veikimas Kinijoje beveik visiškai sustojo, nes partizanams labai sunku gauti maisto ir drabužių. Maisto trūkumas ir labai kruopštus jo paskirstymas pakirto partizanams išsilaikymo galimybę. Partizanai savo vadovybės yra raginami įsijungti į kom. miliciją, kariuomenę ir kitas įstaigas ir ten sumaniai kelti nepasitenkinimą komunistais.

Čiangkaišekas ginklų partizanams daugiau nesuiciuina, tik aprūpina radijo reikmenimis.

Rajonuose, kur partizanai dažniau pasirodydavo, komunistai įvedė pavojaus skelbimą varpais. Pasirodžius partizanams kurioj nors vietovėj skambinamas varpas, jį girdi kaimyninės gyvenvietės ir jos skambina savo varpus, skleidamos pavojaus garsą toliau. Ši priešpartizaninė priemonė yra veiksminga.

S. L.

KANADA

RCAF — Kanados Karališkųjų Oro Pajėgų — uždaviniai būsime kare.

Kanados gynybos ministeris R. Campney, birželio pradžioje įvyksiamai aviacijos rašytojų draugijos suvažiavime pareiškė, kad Kanada aktyviai ruošiasi sutikti rusų atominę bombardavimą. "Mes žinome, kad rusai pagerino galimumus vykdyti š. Amerikos pulimus atomine ir vandenilio bombomis". Tačiau Kanada su J.A.V. stato papildomą išpėjimo ir orinio gynimosi sistemą, kurioje abi valstybės vykdyt atatinamus uždavinius.

Ligi šių metų pabaigos visi RCAF daliniai bus aprūpinti moderniausias CF-100 sprausminiais naikintuvais. Š. Amerikos gynyba ir specialios priemonės, kurių abi valstybės imasi sutikti galimos invazijos grėsmę, turi tiek pat svarbos Kanalai, J.A.V. ir NATO valstybėms. "Šiaurės Amerikos saugumas privalo būti laiduotas, jei norime išsaugoti bazę operacijoms ir pramoninei potencialą ginti Europą", pareiškė Campney, kuris yra buvęs Britų Royal Flying Corps lakūnas I Pas. Karo metu. Jo nuomone stotys erdvė ir tarpplanetinis susisiekimą nėra taip neįmanomas, kaip kəd galvojama. Tik reikia prisiminti per paskutinius 50 metų įvykdytus aviacijos stebuklus.

Ta pačia progą ministeris iškė pasižymėjimo ženkla už atliktą darbą Kanados aviacijoje 1954 metais, wing cmdr. Jerauld G. Wright, ku-

ris išvystė elektroninę automatinę navigacijos sistemą žinomą kaip R-Theta computer, kuri parodo kiek mylių ir kuria kryptimi lėktuvas yra nutolęs nuo savo bazės ar taikinio.

"The Toronto Telegram" leidėjas reikalauja privalomos karinės tarnybos.

To didžiulio Kanados laikraščio leidėjas John Bassett, Jr. grįžęs į Montrealį iš savo aštuonių savaitių kelionės po Europą, pareiškė, kad Kanados prestižas dar niekad nebuvo toks augštas Europoje kaip šiuo metu. Tačiau, jo nuomone, kanadiečiam reikalinga pervertinti savo poziciją pasaulyje ir įsivesti karinę prievolę. Tam laikas yra visai pribrendęs. Iš to Kanada turėtų dvejopą naudą. Užsieniai skaitytų tą didžiuliu kanadiečių vieningumo ir sutarimo ženklų ir tas rodytų jog Kanada priima atatinamą jai vietą pasaulio reikaluose. Namie gi ši naujenybė sukurtų stipresnę kanadietišką dvasią.

Karinei tarnybai geriausias amžius būtų tarp mokyklos ir universiteto. 18 metų amžius būtų idealus.

Kanada gamins savo FN šautuvus.

Iš Ottawos praneša, kad gali nusitęsti metal, kol Canadian Arsenals Ltd. (Mažas ginklų fabrikas Long Branch, Ont.) gaus mašinas ir įrankius gaminti vietoje belgiškus FN šautuvus.

Neseniai gamybos ministeris pranešė, kad Kanados 49.000 vyrų sausumos kariuomenė persiginkluos automatiniais .300 (30 kalibrų) FN šautuvais, standartiniais pėstininkų ginklais, kurie pakeis dabartinį Lee Enfield .303 šautuvą.

Britanija, kaip ir Belgija, priėmė FN šautuvą, kas reiškia ginklų standartizavimą ir galimybę pakeisti tarp valstybių ginklais. Karo atveju Britanija turėtų Kanadoje papildomą ginklų tiekimo šaltinį. Didelė FN šautuvo pirmenybė yra ta, kad vienu nuspaudimu galima paleisti 20 šūvių (vieną apkabą), kai Lee Enfield užtaisomas kiekvienam šūviui.

J. Skardis

ADMINISTRACIJOS PRANEŠIMAS

Iš Australijos yra gauta tarptautinė pašto perlaida sumoje \$8.36, kurioje trūksta tikslaus adresc. Siuntėjas, Jonas Strumilas, St. Kilda, Vict. Australia, prašomas pranešti tikslių adresą ir už ką pinigai mokami.

LIETUVIAI KARIAI

LAISVAJAME PASAULYJE

Raimundas Kinderis, atitarnavęs du metus Amerikos kariuomenėje, grįžta namo. Jis tarnavo Panamos kanalo zonoje.

Grįžo dr. St. Mikal. Bostoniškųjų lietuvių tarpe pagarsėjęs chirurgas dr. St. Mikals (Mikalasuskas) kurį laiką turėjo atlikti karinę prievolę. Dabar jis iš kariuomenės grįžo ir atidarė savo kabinetą Bostone.

Algis Vedeckas, prieš kurį laiką grįžęs iš kariuomenės, jau spėjo įsijungti į organizacinį gyvenimą. Prieš atlikdamas karinę prievolę, jis buvo Liet. Stud. Sąjungos Centro Valdybos narys.

Ltn. Alg. Bacey, Uršulės, Bacevičienės sūnus, su žmona ir dviem vaikais išvyksta poros metų tarnybai į Vokietiją.

Edvardas Skopas iš Cicero, Ill., grįžo iš JAV kariuomenės. Kurį laiką buvo Anglijoje.

Vokietijoje, Lietuvių Evangelikų Liuterionių Vyriausios Bažnyčios Tarybos pirmininkas kun. Keleris aplankė lietuvių dalinius Schwetzingene, Bruchmuehlbache ir Uhlborne. Ta proga Schwetzingene įsteigta lietuvių evangelikų liuterionių parapija. Tai buvo pirmas senj. kun. Kelerio atsilankymas lietuvių sargybų ir darbo kuopose.

Kpt. Labanauskas su šeima grįžo iš Europos į Ameriką. Kpt. Labanauskas, paimtas į kariuomenę, buvo atsiųstas su kariuomenės daliniais į Vokietiją, kurioje dar prieš penketą metų gyveno kaip tremtinis.

Amerikos kariuomenėje tarnaudamas kpt. Labanauskas buvo labai mielas ir Vokietijoje dar tebesantiems tremtiniams. Jis ir jo žmona jų ne tik neužmiršo, bet stengėsi nuolat su jais bendrauti ir jiems padėti.

Naujakurių Stončių šeima susilaukė savo sūnaus Prano, kuris prieš pat šventes grįžo iš Vokietijos, atitarnavęs JAV kariuomenėje.

Dr. Jonas Kalpokas grįžo iš Korėjos kapitono laipsniu, atlikęs karinę prievolę JAV armijoje. Į JAV jis atvyko iš Vokietijos, kur baigė medicinos mokslus. Dr. Kalpokas pradėjo dirbti West Suburban ligoninėje, Oak Park, Ill.

Leitenantas Robertas P. Kraujalis, baigęs 30 dienų atostogas, išvyksta Tarnybai į Tolimuosius Rytus. Jis yra baigęs 1954 m. United States Military Academy of West Point, New York. Neseniai baigė "Ranger" kursą Fort Bennige, Georgia. Prieš atliekant "Ranger" pratimus, jis lankė inžinierių mokyklą Ft. Belvoir, Virginia, kur jis baigė 12 savaičių kursą, gaunantiems armijos inžinieriams naujus paskyrimus.

Žuvę Kariai. Yra gauta smulkesnių žinių, kokiomis aplinkybėmis praėjusio karo metu žuvo žemiau išvardinti lietuviai kariai: 1. Ashibergas, Adolfas, 2. Cirulis, Edgars, 3. Czernewicz, Wenzel, 4. Jukeus, Kasimir, 5. Juzėnas, Alfonsas, 6. Karmanski, Waclaw, 7. Krepstul, Stanislaus, 8. Lygeitra, Vaclav, 9. Micius, Juozas, 10. Mickevičius, Edvardas, 11. Najus, Peter, 12. Navarauskas, Stasys, 13. Paskevicz, Viktoras, 14. Pumputis, Adomas.

Artimieji arba šiaip suinteresuoti asmenys prašomi kreiptis į PLB Vokietijos Krašto Valdybą adresu: Litauisches Zentralkomitee, (17a) Weinheim/Bergstr., Postfach 233.

Mirė Klemensas Karosas, 44 mt. amž., buvęs Lietuvos kariuomenės kavalerijos kapitonas. Paliko žmoną ir tris mažamečius vaikus.

Dalyvavo lietuviškame gyvenime. Priklausė LB, LS "Ramovė", Skautų tėvų ir rėmėjų dr. jai, SLA ir kt. Buvo renkamas į valdybas ir pasiimtas pareigas atlikdavo sąžiningai, kruopščiai.

Žuvo Korėjos karo veteranas. Gegužės 29 d. automobilio nelaimėje, įvykusioje Parsonse, žuvo lie-

tuvis, Korėjos karo veteranas, 25 metų amžiaus, Edward Moyles, gyv. Wilkes-Barre, Pa. Kiti jo trys draugai sunkiai sužeisti.

Moyles palaidotas birželio 1 d. iš Švč. Trejybės bažnyčios parapijos kapinėse, Bear Creek.

Velionis buvo gimęs Wilkes-Barre, 1948 metais užbaigė GAR High School. Kariuomenėje tarnavo nuo 1951 iki 1954 m. ir dalyvavo Korėjos kare.

Kanados Karališkosios Karo aviacijos karininkas K. Lynas iš Vancouverio sunkiai nukentėjo helikopterio nelaimėje. Jis kartu su keturiais kitais karo lakūnais skrido dideliu dviejų motorų "Pieseclo" transportiniu helikopteriu tarnybos reikalais iš Penticktono į vieną karo aviacijos bazę Albertoje. Cascade kalnyne, Britų Kolumbijos provincijoje, helikopteris atsimušė į sniegą ir ledais apdengtą Santa Rosa kalno viršūnę, sprogo ir užsidegė. Liepsnose žuvo trys lakūnai. K. Lynas buvo sužeistas, bet pajėgė savo jėgomis su vienu kitu bendrakeleiviu išsigelbėti. Abudu dabar gydomi ligoninėje. Avarijos priežastis tiriama saugumo organų.

Dr. E. Tallat-Kelpša, ligi šiol turėjęs gydytojo kabinetą Cicero, Ill., nuo balandžio pradžios jau tarnauja kariuomenėje. Dabar atlieka pratimus. Su juo kartu esą kariuomenėje gydytojai Rugis, Poškus, Jablonskis, Grybinas.

L. Daškevičius, 64 metų amžiaus, gyv. Plymouth, pirmojo pasaulinio karo veteranas, mirė gegužės 1 d. Palaidotas gegužės 4 d. Šv. Kazimiero parapijos kapinėse. Velionis, atvykęs iš Lietuvos, Plymouth'e išgyveno 42 metus.

Iš vakarinės Vokietijos atskrido lėktuvu karys Robertas Ramoška. Ten jis išbuvo šešias savaites ir dabar grįš į civilį gyvenimą.

Atliko karinę tarnybą. Albertas Širvinskas neseniai grįžo iš JAV kariuomenės, atlikęs tarnybą. Jis yra veiklus vyčių 36 kuopos narys.

Pertvarkomos amerikiečių armijos tautinės kuopos. Atgavus Vokietijai suverenitetą, darbo ir sargybų kuopų išlaikymo išlaidas atėityje neša pati amerikiečių armija. Iki šiol jos buvo įskaitomos į okupacines išlaidas vokiečiams.

Perimdama kuopų išlaikymo išlaidas, amerikiečių armija ėmėsi gana radikalių reformų, ypač kuopų vadovybės atžvilgiu, labai sumažindama etatus ir atleisdama iš tarnybos visą eilę augštesniųjų pareigūnų.

VIETOJ LAURŲ ŽUVUSIEMS DIDVYRIAMS

Toronto lietuviai (Kanadoje) š. m. birželio 12 d., sekmadienį, turėjo dideles iškilmes. Tą dieną lietuvių šv. Jono parapijos bažnyčioje buvo atidengta ir pašventinta žuvusiems už Lietuvą didvyriams paminklinė lenta. Iškilmės buvo jungiamos su liūdnujų 1941 m. birželio 14—16 lietuvių tautai dienų — deportacijų žudynių — minėjimu. Bažnyčia buvo pilnutėlė lietuvių. Šv. Mišias atlaikė ir momentui pritaikintą pamokslą pasakė kun. Dr. J. Gutauskas. Po pamaldų įvyko bažnyčioje įmontuotos paminklinės lentos šventinimas. Šventinimo ceremonijas atliko parapijos klebonas kun. P. Ažubalis, kuris pirmiausia perskaitė atidengimo aktą, o vėliau ryžtingais žodžiais apibūdino tokio paminklo išėjimoje lietuviams reikšmę. Paminklo atidengimo kaspiną perkirpo Lietuvos Generalinis Konsulas Kanadai Vytautas Gylys. Pamaldose, o taipogi ir šventinimo iškilmėse, organizuotai dalyvavo Karių, Savanorių Kūrėjų ir Šaulių Klubo organizacijų nariai bei skautai su vėliavomis. Pamaldų iškilmingumą didino dalyvavęs Toronto lietuvių reprezentacinis choras, vadovaujamas muz. St. Gailevičiaus, "Varpas".

"Kanada, Toronto, Ont. Tūkstantis devyni šimtai penkiasdešimt penktieji metai, birželio mėn. 12 d. Žuvusiems už Lietuvą paminklinės lentos lietuvių R. Katalikų šv. Jono Krikštytojo Bažnyčioje atidengimo

A K T A S

"Minėdami 1941 m. birželyje lietuvių žiaurų trėmimą kančiais ir mirčiais į tolimą Sibirą, Toronto lietuvių ats. karių, kūrėjų savanorių ir šaulių organizacijų pastangomis, dalyvaujant Lietuvos Generaliniam Konsului Kanadoje, min. Vyt. Gylui, Kanados Krašto L. B-nės V-bos pirm. J. Matulioniui ir gausiai visuomenei, šioje bažnyčioje atidengta žuvusiems už Lietuvą paminklinė lenta 6'0×2-9 dydžio, išdrožinėta tautiniais raštais, Vyties kryžiais, Gedimino stulpais ir šaulių ženklais. Viduryje lentos išpauštytas bareljefas, vaizduojas Motiną, ant rankų laikantią žūstantį. Lentos apačioje įrašas: Žuvusiems už Lietuvą ir žemiau Vytis. Paminklinės lentos projektą padarė inž. arch. Dr. A. Kulpavičius, drožinėjimo darbus atliko dail. skulptorius Dągys. Šventinimo apeigas apvaikščiojo tos bažnyčios klebonas kun. P. Ažubalis.

"Šis kuklus paminklas tepaliko Kanados lietuvių širdyse amžiną prisiminimą tų Lietuvos karžygių, kurie mirė, kad lietuvių tauta per amžius būtų gyva ir laisva. Pasirašė: Lietuvos Gen. Konsulas Kanadai Vytautas Gylys, KLB Krašto Valdybos pirm. J. Matulionis, šv. Jono parapijos kleb. kun. P. Ažubalis ir K. Aperavičius — ats. karių vardu, S. Banelis — savanorių kūrėjų vardu ir J. Karka — šaulių vardu."

Vienas egz. šio akto bus pasiųstas "Lietuvių Archyvui", o antras — bus saugojamas parapijos bylose.

Prie pašventinto didvyriams paminklo — lentos su bareljefu buvo sudėti vainikai. Kanados Lietuvos Bendruomenės vardu vainiką padėjo Krašto vald. pirm. J. Matulionis, Mažlietuvių ir Evangelikų liuteronų moterų ratelio vardu — p. E. Jankutė (a.a. Martyno Jankaus dukterė) ir Šaulių Klubo vardu — p. Valiulienė.

Pažymėtina, kad susidariusios išlaidos (medžiagai ir skulptoriaus darbui), kurių buvo apie \$400.00, buvo galutinai padengtos įmokėjus likutį (150 dol.), gautus bažnyčioje laike antrosios rinkliavos.

Pr. Alšėnas

Atrodo, kad toks pertvarkymas ne tik nepalies lietuvių kuopų, bet bus joms dargi naudingas. Lietuvių vadų kadre pertekliaus nėra ir atleidimų nenumatoma. Naujai organizuojama lietuvių technikinė kuopa, į kurią kandidatai ir toliau mieliai priimami. Pakeitimai labiausiai palies lenkų tautines kuopas.

Naujoji Chicagos Šaulių Klubo valdyba pasiskirstė pareigomis: Vincas Abramikas — vicepirmininkas ir jaunųjų šaulių vadovas, Pranas Beinoras (valdybos pakviestas iš kandidatų) — sekretorius, Balys Brazdžionis — spaudos ir informacijų dalies vedėjas, Vladas Išganaitis — meno ir parengimų dalies vedėjas, Aleksandra Kybartienė — vicepirmininkė ir šaulių moterų vadovė, Petras Norkaitis — ūkio dalies vedėjas, Julius Pakalka — tvarkos tarnybos vadovas, šaulys kun. Antanas Šeštokas — švietimo ir kultūros dalies vedėjas, Alfonsas Valatkaitis — valdybos pirmininkas ir Julius Vepštas — išdininkas.

Sgt. Vytautas Vidugiris, atlikęs karinę prievolę, grįžo iš Korėjos.

Aplankęs savo tėvelius ir draugus, gyv. Chicagoje, išvyko į Philadelphia dirbti savo specialybėje Philco kompanijoje.

Albinas Wozbutas, atliekantis karinę prievolę, išbuvęs Japonijoje metus, netrukus grįš į Chicago, kur jo tėvai gyvena.

Aukos karo invalidams. Gegužės 22 d. Lietuvių Legionierių Postas, prel. L. Mendeliui sutikus, šv. Alfonso bažnyčioje rinko aukas karo invalidams. Surinkta \$88.00.

Kapų puošimo dieną Clevelando ramovėnai gausiai aplankė savo

mirusius narius Kalvarijų kapinėse. Nors oras buvo nepalankus, tačiau į kapines nuvyko gausus ramovėnų būrys ir pagerbė mirusiųjų narių — V. Nagiaus, B. Bartkūno, K. Karoso ir A. Juodžio kapus. Jie papuošti Vyties Kryžiaus pavidalo ženklais su rūtomis ir lietuviškomis — amerikiečių vėliavėlėmis.

Iš Kalvarijų kapinių buvo nuvykta pagerbti buv. Lietuvos prezidento A. Smetonos kapą. Čia padėjo vainikus Tautinė S-ga ir Ramovė.

Buvusį ilgametį Kario redaktorių,

Kpt. Simą Urboną,

dukras ir sūnų, netekusius mylimosios žmonos ir motinos

ONOS ŠAULYTĖS URBONIENĖS,

nuoširdžiai užjaučia

KARIO leidėjai, redakcija ir administracija

VETERANŲ VEIKLA

PAGELBĖTA GEN.
ADAMKAVIČIUI

Kuomet žmogus, atlikęs savo pareigą tėvynei, jos nustoja, susilaukia vyresnio amžiaus svetur, arba pradeda apleisti jį sveikata ir fizinės jėgos, dažnai jis, gal ir ne iš blogos valios, lieka nepastebėtas ir tinkamai neįvertintas, kad ir savo tautiečių tarpe, ypatingai, jei žmogus laikosi nuošaliai, santūriai ir nesireklamuoja kitados atliktais savo darbais.

Taip yra atsitikę ir su mūsų Tėvynei Lietuvai daug nusipelnusių atstatant Jos Nepriklausomybę ir vėliau, div. gen. Edvardu Adomkavičium dabar gyvenančiu 22 Wabash Ave., Worcester, Mass. Jam sulaukus arti 70 metų amžiaus, pradeda apleisti fizinės jėgos ir sveikata. Neįsprendžiamai jam teko išgyventi sunkią operaciją kakle, kuri pareikalavo daug sveikatos ir išlaidų. Taip pat jį kamuoja nepagydoma cukrinė liga.

Kad prisidėtų prie jo skolos sumažinimo ligoninėje ir Waterburyje neatsiradus organizacijos, kuri imtųsi iniciatyvos tam reikale, susidarė grupė neorganizuotų žmonių ir pravedė, nors ir nepilną rinkliavą Waterburio lietuvių tarpe.

Su parama aukomis žmonės prisidėjo ir buvo surinkta \$160.

Visiems prisidėjusiems aukomis reiškiamė nuoširdžią padėką.

Rinkimo komisija

PLK. ANDRIUS BUTKŪNAS

Gegužės mėn. plk. A. Butkūnas atšventė savo 65 metų amžiaus sukaktį.

Plk. A. Butkūnas tarnavo Lietuvos kariuomenėje nuo pat pirmųjų jos įsikūrimo metų ir dalyvavo kovose dėl Lietuvos laisvės 1919 — 1920 m. prieš rusus — bolševikus, bermontininkus ir lenkus. Už pasižymėjimus kovose yra apdovanotas dviem Vyčio kryžiais. Labiausiai pasižymėjo šiose kautynėse: 1919 m. rugpjūčio 26 d. prieš bolševikus Raudinės dvare ir 1920 m. lapkričio 17—21 d.d. ties Giedraičiais prieš lenkus.

Paskiausiai plk. Butkūnas buvo 8 pėst. K. K. Vaidoto pulko va-

du šiauliuose. 1940 m. rusai okupavę Lietuvą, plk. Butkūną paleido iš kariuomenės. 1949 m. plk. Butkūnas su šeima atvyko į Amerikos Jungt. Valstybes ir dabar gyvena St. Charles, Ill.

NEWARK, N. J.

Lietuvių Sąjungos "Ramovė" New Jersey skyriaus pirmininkas p. K. Liaudanskas, balandžio mėn. pabaigoje, išvažiavo kelionei po Jungtines Valstybes ir mano ilgesnį laiką apsistoti pietinėje Kalifornijoje. Ponas K. Liaudanskas neseniai išėjo į pensiją. Jeigu pietinėje Kalifornijos klimatas ir apylinkės, kuriomis jis dabar gėrėsi, patiks, jis greičiausiai ten su šeima apsigyvens. New Jersey lietuviai tada nustotų veiklaus ir malonaus visuomenės veikėjo, kuriam visi lietuviški reikalai artimi širdžiai ir kuriais jis rūpinasi bei aktyviai dalyvauja jų sprendime.

P. Mačiulaitis

NIAGAROS RAMOVĖNŲ GEGUŽINĖ

Niagaros pusiasalio "Ramovės" skyrius birželio 5 d. suruošė pirmą savo šeimyninę gegužinę. Iš šalies stebint gegužinė atrodė gan gražiai. Vieni kamuolių per tinklęlį mėtė, kiti šaudyklos staigų apgulę stebėjo kas geriau šaudys. Visi buvo užsiėmę, dėl ko nukentėjo šokių mėgėjai. Iš ponių ir panelių pasigirdo, kad vyrai tingi šokti!

Graži p. Beliūno aikštė, pasipuošusi pavasario žiedais ir švelnus vėjelis glamonėjo kiekvieną didelį ar mažą ten buvusį. Port Coulburn skautai atliko gera darbėlį patar naudami savo bealkoholiniu bufetu trokštantiems ir išalkusiems. Loterijos turtingumas sudarė gražų vaizdą, o ypač p. Eišinienės paruoštas krepšys ir p. Naiduškevičienės tortas už ką "Ramovės" valdyba ir tie, kurie laimėjo nuoširdžiai dėkoja.

Šaudymo varžybos baigėsi tokiais rezultatais: pirmą vietą laimėjo A. Visockis iš St. Catherines su 48 taškais iš galimų 55; antra vieta teko dvylikamečiui Eišinui iš Port Coulborn kludžiustam 47 taškus.

Ten pat įvyko ir ramovėnų susirinkimas, kuriame buvo svarstomi organizacijos reikalai. Susirinkime perskaitytas gautas laiškas su gražiausiais linkėjimais iš Generalinio Lietuvos Konsulato Kanadoje.

Nutarta šių metų Lapkričio 23 d. minėjimą daryti keturioms kolonijoms kartu. Vieta — Niaagra Falls.

Ramovėnas

KARIO bendradarbis buv. Lietuvos Kariuomenės leitenantas Jurgis Skaržinskas, gyv. Sault Ste. Marie, Kanadoje, gavo Kanados pilietybę ir ta proga atletuvinio savo pavarde į Skardis.

Siunčiu 5 dolerius už žurnalą 1955 metams ir 5 dolerius — auką KARIUI.

Tuo pačiu dėkoju, kad KARYS išstius su virš metus sąžiningai mane lankė. Jo puslapiuose rasdavau daugelį tokių dalykų, kurie mane nukeldavo mintimis į Gimtąjį Kraštą ir bent valandėlei užmiršdavau, kad esu nuo Jo toli... toli...

Su geriausiais linkėjimais visiems KARIO darbuotojams,

A. Varkalis

Palmerston North, New Zealand.

... Sveikinu visus bedirbančius dėl mūsų kultūros ir kalbos, "Kario" bendradarbius ir dėkoju.

Tikiu visu šimtu procentų, kad sulauksime, jog prašvis mūsų kraštui naujas rytas ir dar skambės jame varpai. Kai įvyks tas laukiamas didysis sprogimas, visi kas gyvas šoksime prie savo pareigų...

Mano perskaitytas "Karys" eina toliau iš rankų į rankas ir vis ruginu kitus jį išsirašyti.

Karo metu teko tarnauti Kaune, šoferių kuopoj. Teko visko patirti. Teko ir su tokiu Jonu susipažinti. Vėliau po karo teko tą patį Joną susitikti Prancūzijoje. Šerburgo stovykloj, atvykus rusų politrukams, Jonas puolėsi prie jų. Netrukus jis jau važiuoja atgal į Lietuvą; tai įvyko 1945 m. rugpjūčio mėn. viduryje. Jonas, kaip vėliau patyriau, pasiekė Odesą.

Kai išvykau Australijon ir pradėjau dirbti, vieną kartą iš Darbo įstaigos išėjęs gatvėje, staiga pamatau tą patį Joną. Taigi tarp Kauno ir Adelaidės mes vis susitinkam.

Jei Tamstoms įdomu, vėliau parašysiu daugiau apie mano "draugą" Joną.

Buvęs Uffzr. Dr. Doliklis
(Slapyvardis).

Vasaros karščiai ir bendradarbių atostogos neišvengiamai verčia mus šį KARIO numerį skirti liepos ir rugpjūčio mėnesiams.

KARIO Leidykla

K A R Y S

JOKŪBAS SU GALVA

Pažinojau poną Jokūbą Akamoną, didelį veikėją ir apsuokrų pilietį, nei vandenyje skęstantį, nei ugnyje degantį. Aplamai, žmogų, turintį galvą ant pečių, o ne koki nors arbūzą.

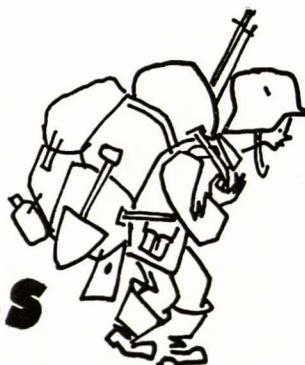
Kartą Kaune, viename garbingos organizacijos susirinkime, ponas Jokūbas, už prezidijumo stalo stovėdamas, sakė karštą ir patriotinę kalbą. Baigdamas staiga dūrė dešinės rankos rodomuoju pirštu žemyn ir perkūno balsu sugriaudė: "Jeigu tėvynei grės pavojus, aš pirmas už jos laisvę žūsiu!"

Ir išaugo mano akyse didvyris Jokūbas. Taip mano vaizduotėje ir susidarė reginys: po stalu guli žuves už tėvynę ponas Jokūbas.

Praėjus porai metų, kažkaip netikėtai patekau į vienos organizacijos pirmininkus ir su visomis, pirmininkui priklausančiomis pareigomis, perėmiau ir slaptųjų raštų bylą. Dievaž, apie tokias bylas organizacijose nė svajote nesvajojau. Susidomėjęs greit sėdausi už stalo pasidairyti po slaptuosius raštus. Tarp daugelio slaptųjų raštų raštelių, kurie galėtų gulėti ir neslaptųjų bylose, užtikau vieną sąrašą iš tikrųjų slaptą. Tai gautą iš saugumo su keliasdešimt organizacijos narių charakteristikomis.

Visos kitos neįdomios, paprastos, trumpos. Kiek ilgesnė ir įdomesnė charakteristika buvo apie poną Jokūbą Akamoną. Saugumas šiaip gražiai jį charakterizavo: "Pilietis

KUPRINĖS pabiros

Jokūbas Akamonas krikščionių demokratų valdymo metais buvo krikščionis demokratas, 1926 metais buvo liaudininkas, o dabar tautininkas. Žmogus linksta ten, kur valdžia. Kaip toks, jokiam režimui nepavoingas".

— Laimingas žmogus! — užskleides bylą pagalvojau. — Toks niekad ir niekur nepažū.

Prabėgo dar keletas metų. 1940 m. rudenį, nors ir šaltoka diena buvo, Kauno Laisvės alėjoj susitinku draugą Jokūbą, gerokai sušilusį ir beskubantį. Galvos plaukai susitaršę, po smakru raudonas kaklaryšis, kišeniukėje kyšo raudonų šukų galas, o švarko atlake raudonuoja išsegtas kūjis su pjautuvu.

— Skubu, drauge, labai skubu! — mano sulaikytas pradėjo teisintis. — Tie visokie darbai ir veiksmai. O darbų begalės. Tik skubėk ir skubėk. Vakare 8 val. atvyk į mi-

tingą. Būtinai! Į Rotušę! — Ir nušlapseno, nuskubėjo kompartijos būstinės link.

Smalsumo traukiamas vakare nueinu į draugo Jokūbo kviečiamą mitingą. Kalba, plepa, gargaliuoja įvairiausio plauko ir nosies piliečiai. Pagaliau kelintas ten iš eilės išeina draugas Jokūbas. Kalba taip karštai, lyg, rodos, Jokūbas būtų senesnis partietis net už patį Leniną. Baigdamas vėl duria pirštu žemyn ir liūto balsu sustaugia: "Jeigu grėstų pavojai, aš pirmas žūčiau už Lenino ir Stalino raudonąją vėliavą!"

Į ką ponas ir draugas Jokūbas dabar mano akyse išaugo, parašyti negaliu. Padorumas neleidžia. Tik prisiminiau saugumo atestaciją: "Jokiam režimui nepavoingas!"

1941 m. karštomis birželio pabaigos dienomis, bombomis jau sproginėjant, maniau, kad ir draugas Jokūbas iškulniavo tolyn į plačiosios tėvynės lygumas. Bet kur tau! Liko toj pačioj mūsų mažutėje žemelėje. Ar 1942 metų vasarą vėl susitinku jį Kaune, portfelyje prisikrovusį agurkų, kopūstų ir kitokio gero. Ir vėl skubėjo, kaip ir visuomet. Ir šįkart buvo nusiteikęs pagal naują vėją, keikdamas visus, kas ardo gerus santykius su naujosios Europos kūrėjais. Vadinas, Jokūbas perėjo per vandenį ir ugnį, nepaskendęs ir nesudegęs. Tai reikia turėti gerą galvą.

Būčiau apie Jokūbą ir užmiršęs, jeigu ne šis pavasaris. Einu Brooklynne Union Ave. ir prieš mano akis išdygsta ponas Jokūbas. Pačios mano akys iššoksta ant kaktos, netikėtai susitikusios Jokūbą.

— Ar seniai, pone Jokūbai, čia Brooklynne? — užklausu.

— O, jau penki metai! — atsako Jokūbas.

— Ir nesusitikome nei jokiuose lietuvių parengimuose bei minėji-

AR ŠIAIP SAKYSI, AR TAIP — VISTIEK BOLŠEVIKAMS NUSIKALSI

— Už ką, Jonai, tu patekai į šią vergų stovyklą?

— Ogi už nepasakymą teisybės, kas kolchozo pirmininkui naktį pakaušį prakalė. O tu už ką?

— Aš atvirksčiai! Aš už teisybės pasakymą, kad Sovietų Sąjunga yra vienas didžiulis pragaras su visais nelabaisiais ir prakeiktaisiais.

muose, nei lietuviškose bažnyčiose, — pridūriau. — Lietuvoje buvai toks didelis veikėjas, o čia niekur nesirodai.

— Et, brolyt! — numojo ranka Jokūbas. — Čia ne Lietuva. Iš veikimo karjeros nepadarysi. Ar tu veiksi, ar ne — vis tą patį darbą fabrike dirbsi. O organizacijose dalyvauti, į parengimus eiti, žinai, doleris kaštuoja. Jie gatvėse nesimėto. Reikia sunkiai uždirbti. O ir į tas bažnyčias dykai nosies neikiši. Įeidamas mesk dešimtuką, kokį pora rinkliavų — ir vėl po dešimtuką. O dešimtukai kruvinu prakaitu uždirbami. Kokią keletą kartų per metus užėinu į artimiausią airišių bažnyčią. Jau nesu toks bedievis. Žinai, reikia taupyti centą juodajai dienai, nes nežinai kas rytoj bus.

Ir kaip matot, Jokūbas turi galvą. Žino, kada naudinga veikti ir sušilus be kvapo bėginėti po mitingus, o kada aklinai užsidaryti ir niekur nosies neiškišti, kad nesusidurtum su savaisiais tautiečiais. O susidurdamas su jais, gali kai kada klaidą padaryti ir jų įkalbėtas nueiti į kokį nors lietuvišką parengimą. O ten, žinai, doleris kaštuoja! Praleisto dolerio į banką nebeпадėsi. Raulas Gurga

Man malonu pranešti Jums, kad pradėjau dirbti kaip apdraudos brokeris ir esu pasiruošęs sutvarkyti — parūpinti visokiausią apdraudą Jūsų namams, baldams, automobiliams. Taip pat galiu parūpinti nelaimingo atsitikimo, ligos, vagystės, išsilaužymo, apiplėšimo ir visokiausios atsakomybės draudimus.

JONAS JUODIS,

664 Jamaica Ave., Brooklyn 8 N.Y.
Tel.: APplegate 7-9454

Darbo valandos: Darbo dienomis nuo 6—8 val. vakaro, šeštadieniais — visą dieną.

**CLEVELAND, OHIO
LIETUVIŲ RADIO KLUBAS**

savo savaitinę programą transliuoja kiekvieną penktadienį 7:30 iki 8:15 per WDOK, banga 1260.

Klubo pirmininkas ir bendrųjų reikalų vedėjas Juozas Stempužis, 1152 Dallas Rd.,
tel.: SW 1-2245

Programos vedėjas

Balys Auginas, 1359 E. 94 St.,
Tel.: CE 1-5904

**STONY BROOK
LODGE**

KAMBARIAI ATOSTOGOMS

Puikus Restoranas

ir

Kokteilių Menė

QUAKER PATH,
STONY BROOK,
LONG ISLAND, N. Y.

Tel.: Stony Brook 7-0586

Vedėja MRS. LAPE

LIETUVIŠKAS SAVAITRAŠTIS

Prenumerata metams:

J. A. Valstybėse	—	\$5.00
Kanadoje	—	\$5.50
Kitur	—	\$6.50
Atsk. Nr. kaina	10 centų	

Adresas:

1272 E. 71st St., Cleveland 3, Ohio

LIETUVIŠKA ĮSTAIGA

SAFETY OF YOUR
SAVINGS

CRANE
2555 West 47th St.
CHICAGO 32, ILL. LAF. 3-1083

Savings
& LOAN ASS'N

INSURED
UP TO
\$10,000

B.R. PIETKIEWICZ PRES

IR JŪS GALITE IMIGRUOTI
I CANADĄ ARBA USA,
JEIGU TURITE VIZĄ

Oficialius dokumentus parūpina

Jonas J. Juškaitis, LL. B.,
diplomuotas teisininkas

Istaigos adresas:

SUITE 5, TUNSTALL BUILDING,
709 DUNSMUIR STREET,
VANCOUVER 1, B. C., CANADA

(Apsimokėjusiems visas susirašinėjimo
išlaidas, prisiunčiamos smulkesnės in-
formacijos).

JONAS BUDRIKAS

Jaukus Lietuvos
restoranas ir
valgykla, billar-
das ir stalo teni-
sas. Įvairūs gėri-
mai, šalti ir šil-
ti užkandžiai.
Tremtinių mėg-
stamiausia vieta.
Erdvi salė įvai-
riems parengi-
mams.

1442 SO. 49-TH CT., ..CICERO 50, ILL.
TEL. TOWNHALL 3-9472

NEPRIKLAUSOMA LIETUVA

Redaktorius — Jonas Kardelis
Leidėjas — Kanados Lietuvių Centro Taryba

Adresas:

7722 George St., Ville Lasalle,
Montreal, P. Q. CANADA

Kaina metams:

Kanadoj—5 dol., Amerikoje—5.50 dol.

JURGIS REKEŠIUS

LIETUVIS LAIKRODININKAS

65-39 A GRAND AVENUE,
MASPETH, L. I., N. Y.

TAUTIETŲ VOKIETIJOJ PAREMSI

ĮSIGYDAMAS BENT VIENĄ DAIKTĄ IS DAILIŲJŲ ODOS DIRBINIŲ

Rašyk:

A. MAŽEIKA,

Frankfurt a. M., Mainzer-Landstr. 50, Germany,
Kainos su persiuntimu ir įpakavimo išlaidomis:

1. Albumas, 32 x 24 cm., 20 lapų	12.00
Didesni albumai — pagal susitarimą.	
2. Piniginė (švarko kišeniui)	5.00
3. Piniginė (užpakaliniam kelnų kišeniui)	4.00
4. Portsigaras	2.00
5. Mokinio reikmenims etui (su turiniu)	5.00
6. Raktams etui	1.00
7. Skutimosi etui	10.00

Įspaudai: Lietuva — žemėlapis auksu, briedžio galva, Vikingų laivas, trijų arklių
galvų kompozicija, skautų emblema (auksu ir tamsiai), Vytis ir Vytis
auksu, Vytauto Didž. Kult. Muz. Kaune, Vilniaus Kat., Vargo Mokykla.

Od a: Raguočių, marmuro imitacija ir saffian (pietų Indijos ožkų).

Odos spalvos: ruda, vyninė, raudona, šviesiai ruda, žalia, mėlyna, juoda.
Monogramos raidės — pagal susitarimą (50c brangiau)

LIETUVIŲ RADIO D-JOS PROGRAMOS**J. P. GINKUS, Direktorius**

Seštadieniais 1:30 p. p. — WWRL 1600 ke
Oro bangomis transluojami įvairūs visuomenės
pranešimai, naujienos, muzika (vietinės žinios,
parengimai: koncertai, šokiai, ir t.t. Vestuvės,
puotos, liūdni pranešimai).

495 Grand Street Brooklyn 11, N. Y.
Tel. EVERgreen 4-7142

DARBININKAS

VISŲ LIETUVIŲ LAIKRAŠTIS!

Išėina du kartu per savaitę

Kaina metams	\$6.00
Brooklyne	6.50
Užsienyje	6.50

680 BUSHWICK AVENUE,
BROOKLYN 21, N. Y.

TAUPYKITE ateičiai. Pasidėkite taupomus
pinigus į CHICAGO SAVINGS
AND LOAN ASSOCIATION, kur kiekviena san-
taupa pilnai apdrausta iki \$10,000.00 by an
Agency of the United States Government.

KUR visada buvo ir yra išmokamas aukštas
dividendas.

KUR pinigai buvo ir yra išmokami pagal parei-
kašavimą.

KUR tamsta gali atlikti visus savo ir savo šei-
mos finansinius reikalus.

KUR virš 30 metų patyrimas užtikrina visiems
saugų ir teisingą patarnavimą.

Dėl paskolų geresnėms sąlygom, perkant arba
statant namą, visada pasimatykite su mumis.

Mūsų turtas — 14,500.000

Chicago Savings & Loan Association

GRovehill 6-7575

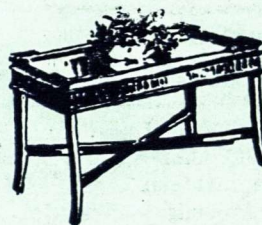
6236 South Western Avenue, CHICAGO, ILL.

J. PAKEL — Prezidentas

Visko Užtektinai—Tuoju Pristatom

Baldus, šaldytuvus, pečius, skalbiamas
mašinas, lovas, matracus, kilimus, radio,
televizijos setus, vaikučiams baldus.

Žemos kainos, lengvi išmokėjimai. Turime
didelį pasirinkimą. Mes pagaminame bal-
dus ir pagal jūsų užsakymą

**Roosevelt
Furniture
Co., Inc.**

LIETUVIŲ
KRAUTUVE

2310 W. ROOSEVELT RD., CHICAGO
Tel. SEeley 3-4711

Atdara pirmadienio ir ketvirtadienio vak. iki 9:30
Atdara sekmadieniais nuo 11 iki 4:30 val. popiet.

MODERNIAUSIA LIETUVIŲ BALDŲ ĮMONĖ CHICAGOJE**Lietuvių Prekybos Namai****Furniture Center, Inc.**

Įmonės Vedėjas
JUSTAS LIEPONIS

3222-24-26 SO HALSTED,
CHICAGO, ILL.

